

281.6(09) V

7.925)
+ 17

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Իր Կեանքն ու Գործը

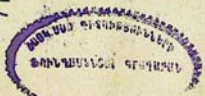

Կազմեց Յ. Գ. ԳԱԼԵՄԵԱՐԵԱՆ
Կենսագրութիւն Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆԷ

1934
Տպ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
Գահիրէ, Եղիպտոս

A II 22155A II 79833

69րդ

Հասարակութիւն

Ուսման - Իմաստ

Տպագրութեան

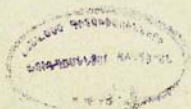

ՆԱՀԱՏԱԿ

Տ. ՂԵՒՈՆԴ Խ. ԱՐԳԵՊԻՍՅՈՎՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

(29 ԴԵԿ. 1879 — 24 ԴԵԿ. 1933)

Երգեմք ձեզ երգս զհրեշտակական զձայ-
նքս, յաւէժս եւ վայելուչս, մանրիմս եւ ներ-
բողեանս. ով սուրբ Ղեւոնդեանք:

Առանկ պարծիմք ձեօք սուրբ հօտա-
պետք Քրիստոսի. յօրինեալք եւ յարդար-
եալք տաճարք սուրբ, մարբեալք օթեմանք
աւերութեան երկնաւոր թագաւորին. ով սուրբ
Ղեւոնդեանք:

Իսկ ի հեղմանէ արեան մերոյ հոտ անոյշ
բուրնաց ի յերկինս, եւ հոտասեցաւ Տէր ի
հոտ անուշից ընդ կամաւոր պատարագս ձեր.
ով սուրբ Ղեւոնդեանք:

Որք համբարձայք ի կամառս սերովրէից
եւ ի դասս քերովրէից. բարեխօսեցէք առ
Տէր վասն անձանց մերոց. ով սուրբ Ղեւոնդ-
եանք:

Շաբաղան Ղեւոնդեանց

ԱԲԱՋԱՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

Գ Ա Շ Ի Ր Է

№. 771

22 Մարտ, 1934

Մեծայարգ

Տիար Յակոբ Գալմբեարեան

Տպարան «Մանակ-Մեքուպ»

Աստ.

Ազնիւ Սիրելի,

Աշխատութեան սեղանին վրայ պահակ առ պահ իրարու վրայ կը բարձրանան Նահատակ Դուրեան Սրբազանի յիշատակին նուիրուած ձեր այնքան սիրուն, ճաշակաւոր, կոկիկ եւ զնահատելի աշխատութիւնը, որուն մէջ խնամեալ ընտրութեամբ եւ խելացի դասակարգութեամբ՝ եկած րազմած են Ամերիկայի Հայոց մարտիրոսեալ Առաջնորդին բիւրեղ մտածումները:

Եթէ Դուրեան Սրբազանի Նահատակութիւնը պատճառ մը եղաւ որ ամէնուն սրտին մէջ բարձրանայ սեղան մը պաշտամունքի իր արիւնով սրբազործուած եւ նուիրուած իր անթառամ յիշատակին՝ ներկայ հատորին ընթերցումն ալ, հոգեկան վայելք ամէնուն համար, կենդանի եւ վառ պիտի պահէ մարուր սէրը հանդէպ իր ազնուական անձին, որ եղաւ սիրոյ քարոզիչը հայոց ժողովուրդին եւ մարտիրոսացաւ պարտականութեան ճամբու վրայ՝ Նահատակի փառապսակը իր անքիծ ճակատին:

Ներկայ հատորին հրատարակութիւնը կը ձգտի երկու նպատակի.—

Առաջին, Նահատակ Սրբազանի մտածումներու ընթերցումով շեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեան-

նի անձը եւ յիշատակը յարգանքի եւ սիրոյ արժանի ընծայել ամէն հայու հաւասարապէս, ամէն հայու կ'ըսեմ վասնդի կը հաւատամ թէ Ամերիկայի Հայոց Նահատակ Առաջնորդին մէջ Շշմարիտ հոգեւորականը Ճանչցուելէն վերջ ամէնուն կողմէ՝ պիտի փարատին այլ եւս այն թիւր ու սխալ կարծիքները որոնք պատճառ դարձան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ արժանաւոր պաշտօնէին եղերական մահուան :

Երկրորդ, կենդանի պահել հայ մտածումին մէջ Նիւ Եօրքի Ս. Խաչ Եկեղեցիէն ներս, Տիրոջ սեղանին առջեւ գործուած ռժիւրին ապաւորութիւնը իր քսամենի ահաւորութեամբ:

Անմիջապէս ըսեմ թէ անկեղծօրէն կը բաղձամ որ մարին բոլոր կիրքերը, վերջ գտնեն ազգակործան պայքարները, կը բաղձամ մանաւանդ որ Նահատակ Սրբազանին անմեղօրէն հոսած արիւնը իրբւե ծիրանի հաշուութեան ծիածանուի հայ զաղթաշխարհի երկնակամարին վրայ եւ նոյն այդ արիւնը ըլլայ շաղախ սրբազան միութեան եւ միաբանութեան եւ հայ մարդուն ճեռքով դաշունահար ինկող հայ պատկառելի եկեղեցականին արիւնլուայ պատկերին ի տես անգամ մ'եւս խռովի հայ խղճմտանքը եւ հայոց ժողովուրդը առնէ իր վճռական որոշումը՝

Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուբեան վերջին զօհը պէտք է ըլլայ հայ եղբայրասպան պայքարին:

Այն ատեն չպիտի սգանք իր եղերական մահը եւ ամէնս յարգանքով եւ հիացումով պիտի խոնարհինք իր խնկելի յիշատակին առջեւ ըսելով՝

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ԱՂՅԹԱՐԱՐ

ՄԱՄԱՐԻ ԵԳԻՍԿՈՂՈՏ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Մաս

Ղեւոնդ Արեւս. Դուրեան	11
Կենսագրական (Արշակ Այսոյաճեան)	

Բ. Մաս

Ղեւոնդ Արեւս. Դուրեան ինք իր մեջ	74
333 մեջքերումներ իր քաղցներէն	
Քաղեց եւ դասաւորեց Յ. Գ. Գ.	

Գ. Մաս

Սղեւներէն ետք.—	
Ազգային սուգը	125
Սրկու հեռագիրներ	127
Կը դասաւորեանք	128
Սղեւաման վախճան Տ. Ղեւոնդ	
Արեւս. Դուրեանի	132
Տխուր ախանճան	136
Խօսք թորգոմ Պարիարք Գուռապեանի	142
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ սուգը	144
Խօսք Մամբրէ Սպ. Սիրունեանի	147
Խղճմանքի մը ձայնը	152
Արձագանգ մամլոյ	159
Քաղեց եւ դասաւորեց Յ. Գ. Գ.	

Ա.

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ամերիկայի եղերաբախտ առաջնորդը որ զոհ գնաց 'եղբայրասպան դաւադրութեան մը, կը գրաւէր հայ եկեղեցականութեան մէջ որոշ տեղ մը՝ իբր վերանորոգչական դպրոցի պատկանող կղերական մը: Անիկա եռանդուն ջատագով մըն էր եկեղեցւոյ բարեկարգութեան, թերեւս ազդեցութեամբը իր ընթերցումներուն:

Ինքն միակն է գրեթէ հայ եկեղեցականութեան մէջ որ անկլօ—սաքսոն աղբիւրէ ներշնչուած է առաւելապէս, վաղուց մասնաւոր նախասիրութիւն մը զգալով անգլերէն լեզուին համար եւ զայն

քնտրելով իբր մտաւոր զարգացման միջոց, անշուշտ յատուկ հայեցողութեամբ մը: Եւ ասոր համար անգլերէնի ուսման նուիրած է ինքզինքն ինքնաշխատութեամբ վասնզի Արմաշի դպրեմանքին մէջ անգլերէնի դաս գոյութիւն չունէր եւ Պէրպէրեանի մէջ իր ստացած ծանօթութիւնները չափազանց նախնական էին:

Նկատի ունենալով դաւանանքի ու ծիսական այն հանգիստութիւնները որոնք ունին Հայ եւ Անգլիքան եկեղեցիները, Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեանի այս նախասիրութիւնը հայ եկեղեցականութեան համար նոր ուղի մը կը բանար մշակութեան եւ ուսումնասիրութեան: Իր գործերուն մէջ ալ կը տեսնուի այդ ազդեցութիւնը եւ ներշնչումը որ անիկա ստացած է այդ մեծ աղբիւրէն, որ իրապէս մեծ սնուցուցիչ մը կրնար ըլլալ արդիական ըմբռնումով մեր աղքատ կրօնական գրականութեան եւ մանաւանդ Ս. Դրոց ուսումնասիրութեան համար:

Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան ոչ միայն

անգլերէնը միջոց ծառայեցուցած է քաղելու, համար ծանօթութիւններ այլ նաեւ անիկա գործի մը դարձուցած է Հայ Եկեղեցին ծանօթացնելու անգլիախօս ազգերու ինչ որ իր կարգին Թանկագին ծառայութիւն մըն էր:

Դուրեան Արքեպ. գործունեայ ու աշխատող եկեղեցական մըն էր որ իր կեանքը օգտակար ընծայել աշխատած է ուր որ ալ գտնուած է եւ ինչ աստիճանի մէջ ալ եղած է, եւ խորապէս ցաւալի է որ դաշունահար սպանուեցաւ իր կեանքին ամէնէն գործունեայ եւ փորձառութիւններով առլցուն մէկ շրջանին, երբ տակաւին կրնար օգտակարապէս ծառայել Ազգին եւ Եկեղեցւոյն:

Իր սպանութիւնը ինչ շարժառիթ ալ ունեցած ըլլայ, ոեւէ կերպով արդարանալի ոճիր մը չէ, եւ անոնք որ այդ հրէշային խորհուրդը յղացան եւ այն սեւ ձեռքերը որոնք զայն գործադրեցին, իր խորքին ու ձեւին մէջ կրկնապէս եպերելի արարքով մը մուր քսեցին խեղճ Հայ Ժողո-

վուրդին ճակատին, օտար միջավայրի մէջ կատարելով ոճիւր մը որ ունէ խիղճ չի կրնար արդարացնել ի՞նչ տեսակէտ որ ալ ունենայ դատելու:

Յետագէմ ու վայրենի Արեւելքի մէջ քաղաքակրթութեան ջահակիրը ըլլալու ծիրանի պատմութեանը ինքզինքին սեփականել յաւակնող Հայ ազգին համար այս ոճիւրը կրնայ վկայական մը դառնալ իր արեւելեան յետամնաց եւ կէս վայրենի վիճակը հաստատելու համար եւ մեր թըշնամիներուն սքանչելի առիթ մը՝ վարկաբեկելու մեր Ազգը:

Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան, կը նահատակուէր սեղանին առջեւ Եկեղեցիին որուն պաշտօնեան էր եւ որուն երբեք չէր դաւաճանած ունէ կերպով:

Դաւադիրները որոնք այդ սեւ մտածումը ունեցած եւ զայն կանխամտածութեամբ պատրաստած էին, պժգալի կիրքով եւ ստորին վրիժառութեամբ միայն կրնան գործած ըլլալ այս յաւէտ դատա-

պարտելի ոճիրը, որ Հայ անունին արատ կը բերէր:

Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան կրնար իր սխալները եւ տկարութիւններն ունենալ, կրնար իր սեփական գաղափարը եւ հայեացքը ունենալ կարգ մը խնդիրներու համար եւ կրնային շատեր համամիտ չլլալ իրեն եւ նոյնիսկ մերժել եւ դատապարտել զանոնք, սակայն ատիկա իրաւունք չէր տար ոչ որի անդատաստան մահացնել զինքը. վիճելի բնոյթ ունեցող գաղափարական տարբերութեանց համար:

Հետեւաբար կը ցաւինք իր կորուստի համար ոչ միայն իբր արժանաւոր եկեղեցականի մը որ ծառայել զիտցած է եւ իբր պատրաստուած մարդու մը՝ որ տակաւին պատենութիւնը ունէր ծառայելու իր Ազգին եւ Եկեղեցւոյն, այլ նաեւ իբր նահատակի մը՝ որ ապաշնորհ ու ոճրածին մտածութիւնը ազգին գերագոյն շահերուն դաւաճանող ո՞վ զիտէ ինչպիսի մարդոց, — վասնզի ոճիրը ինչպէս ձեւը ցոյց կուտայ խումբ մը մարդոց գործակցութեամբ կա-

տարուած է — զգետնեց, այնքան եղերական պայմաններու մէջ, պաշտամունքի պահուն:

Իբր դպրոցական ընկերը զինքն ճանչցած ըլլալով իր կեանքին ու ասպարէզի սկզբնաւորութեանը եւ մօտէն հետեւած իր հանրային գործունէութեան, զիտեմ թէ Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան, իբր մարդ միամիտ ու անննգ զգացումներով, եւ պարզ հոգով անհատ մըն էր, նուիրուած իր ասպարէզին՝ սիրովը անոր եւ խանդավառուած իր Եկեղեցիովը որուն մէջ իսկ կը նահատակուէր:

Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան, աշխարհական անունով Քառնիկ ծնած է 29 Դեկտ. 1879ին Սկիւտար: Որդին համեստ արհեստաւորի մը՝ աշակերտած է Նախ Ս. Խաչի Թաղային վարժարանը, ուրկէ յետոյ փոխադրուած է Պէրպէրեան վարժարան, որուն մինչեւ Երէց կարգը յաճախած է:

1896ին Ճեմարանին՝ — որ այն ատեն Պաղլար Պաշի փողոցը տուն մը փոխադրուած էր — ուսուցչութեան կը կոչուի:

A II 79833

22/5

Handwritten signature

5/5-7/2/9

Գառնիկ մանկութենէն սնած ընտանիքի մը մէջ որ Պետրոս Դուրեանի անունին հմայքն ունէր իր անցեալին յիշատակներուն մէջ եւ նոյն այդ օրերուն ունէր փառքը՝ Արմաշի դպրավանքին վերատեսուչը իրմէ մէկն ըլլալուն, վերացական հակումներ ունեցող եւ երազող տղայ մը եղած է, որ իբր բարեպաշտ ու եկեղեցասէր ծնողքի մը զաւակը, եկեղեցւոյ շուրջը կը յածէր միշտ եւ իբր գպլիւ կը ծառայէր անոր:

Ինչպէս ինքն շատ գեղեցիկ կերպով մը նկարագրած է, առանց տեսած ըլլալու տակաւին «իրենց վարդապետը», մեծ հմայք մը ստեղծուած էր իր մէջ հանդէպ եղիշէ Դուրեանի որուն հօրնդրօրորդին էր: Տարիքին հետ իր մէջ աճող գիտակցութիւնը այդ հմայքը եւ սէրը՝ որ «իրենց վարդապետինն» էր աւելի զարգացուցին եւ վերջապէս զինքն մղեցին Արմաշ 1898ին, հոն եղիշէ Դուրեանի շունչով դաստիարակուելու համար:

Հոն աշակերտեցաւ Ե. դասարանին,

որուն աշակերտներուն թիւը, նորերու ընդունելութենէն վերջ, յանգած էր 22ի, եւ դպրոցական նոր տարիէն կը շարունակէր իր երրորդ տարւոյ դասընթացքը, իրենց մէջ ունենալով վեց երիցագոյններ որոնք արդէն իսկ փափաք յայտնած ըլլալով եկեղեցականութեան, սարկաւազ ձեռնադրուած էին:

Արմաշի Դպրեւանքը այդ պահուն կը գտնուէր իր ամէնէն յատկանշական մէկ շրջանին մէջ, վասնզի Նղիշէ Դուրեանի շունչը տիրական էր հոն, Օրմանեան Պատրիարքութեան կոչուած եւ հեռացած ըլլալով Դպրեւանքէն:

Եւ այդ նոր շունչին ազդեցութեան տակ շատ բան փոխուեցաւ Դպրեւանքին մէջ, մասնաւորապէս ուսուցման մեթոտներու եւ կրօնական ուսմանց նոր ռճով աւանդման տեսակէտով:

Դուրեան լայնահայեաց ուղղութեամբ, Ս. Գրոց ուսումնասիրութեան եւ աստուածաբանութեան համար գերմանական, անգլիական եւ ֆրանսական նորագոյն տեսու-

Թիւններուն հաղորդ ըրաւ իր աշակերտները եւ հին կերպերէն հետու՝ նոր ու աւելի խոր ծանօթութիւններով օժտելու քանադիր եղաւ իր աշակերտները:

Դառնիկ Դուրեան 1900ին ծեռնադրուեցաւ սարկաւագ եւ 20 Մայիս 1901ին՝ Հոգեգալստեան տօնին օրը Արմաշի Չարխափանի տաճարին մէջ՝ կուսակրօն քահանայ Նդիշէ եպ. Դուրեանէ, որ իր անդրանիկ տուուչութիւնն էր որ կը կատարէր նոյն օրը՝ իր եպիսկոպոսանալէն յետոյ, իր տասը սաները մէկ անգամէն ծեռնադրելով:

Զեռնադրեալներն էին.

1. Մեսրոպ Վրդ. Նարոյեան այժմ Արեւալիսկոպոս եւ Գատրիարք Կ. Գոլտոյ:
2. Սահակ Վրդ. Օտապաշեան որ 1914ին Նահատակուեցաւ Սերաստիա—Երզնկա ճամբուն վերայ:
3. Մեհրուժան Վրդ. Աշխարհունի, որ յետոյ կարկաթոջ եղաւ:
4. Երուանդ Վրդ. Փէրտահճեան, այժմ եպիսկոպոս (Ղօն):

5. Արաւաւզդ Վրդ. Դայէնաէրեան, նահապակ Եղեմիոյ Առաջնորդը:
6. Կորիւն Վրդ. Եսայեան, Մարաշի մէջ կանխահաս մեռած:
7. Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան, յետոյ Արքեպիսկոպոս:
8. Դարեգին Վրդ. Խաչատուրեան, այժմ Եպիսկոպոս:
9. Դրիգորիս Վրդ. Պալարեան, այժմ Եպիսկոպոս (Մարաիլիա):
10. Եղիշէ Վրդ. Խաչերեան, կանխահաս մեռած:

«Այս ձեռնադրութիւնը, Արմաշի համար աննախընթաց՝ ընծայեալներու թիւին տեսակէտովը, ոգեւորիչ էր անոր համար եւս որ ձեռնադրութեանը ամէնքն ալ իրենց կոչումին գիտակցութեամբը զօրացած խոստմնալից երիտասարդներ էին, եւ կարեւոր նպաստ մը կը բերէին Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան նուիրական գործին»: (Թորգոմ Արքեպ. Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան էջ 189—190):

Այս խոստմնալից երիտասարդներէն մին էր նաեւ Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան, որ իր ձեռնադրութեան երկրորդ տարին (1902)

իսկ Օրմանեան Պատրիարքի կողմէ Կ. Պոլիս կանչուեցաւ եւ Պատրիարքարանի մէջ պաշտօնի կոչուեցաւ իբր անձնական քարտուղար Պատրիարքին, վարչական գործառնութեանց ծանօթանալու համար:

Պատրիարքարանի մէջ իր պաշտօնավարութիւնը տեսնց հինգ տարի (1902—1908) որուն շրջանին ստացաւ զանազան փորձառութիւններ, մասնաւորապէս Փոխանորդարանի գործերուն, վասնզի քանի անգամներ որ Փոխանորդ Դաքիէլ Նպ. Ճէվահիրեան հիւանդութեան պատճառով բացակայութիւններ ունեցաւ, Օրմանեանի կարգադրութեամբ Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան վարեց առժամապէս Փոխանորդարանի գործերը:

Դուրեան՝ Պատրիարքարանի մէջ իր պաշտօնէն զատ 1902ին կարճ շրջան մը (երկու ամիս) Գուգկունճուքի քարոզչութիւնը վարելէ յետոյ Գատըքէօյի քարոզիչ կարգուեցաւ եւ այս դժուարահաճ թաղը՝ որ երկարատեւն Մելքիսեդեկ Արքեպ. Մու-

բատնանցի պէս հմուտ քարոզիչ մը ունեցած էր, զոհացուց:

Նոյնպէս այս շրջանին էր որ Օրմանեան Պատրիարք երբ մեծ ճիգով մը կրցաւ արտօնութիւն ձեռք բերել Քաղաքական եւ Կրօնական Ժողովներու վերակազմութեան համար եւ 1906 Յուլիս 25ին Ընդհանուր Ժողով գումարել, Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան եւս անդամ ընտրուեցաւ Կրօն. Ժողովի, թէեւ օրինական տարիքը չունէր եւ ձեռնադրութեան հիգամեակը հազիւ լրացուցած էր: Այս ընտրութեան պատճառցոյց կու տար Օրմանեան (եռնք եւ եօսք էջ 450) «վարդապետներէ շատերուն կաթկածելի» դարձած ըլլալը, սակայն ինչպէս կը տեսնուի (Ազգապաշտմ էջ 5306) Համխտական կառավարութենէն իբր «անհատապէս վստահութենէ զուրկ» չորս ուրիշներու հետ իր ընտրութեան հաստատութիւնը դժուարութեան հանդիպեցաւ, սակայն Օրմանեան վերջապէս յաջողեցաւ վաւերացումը ձեռք բերել: Կրօն. Ժողովը 20 Սեպտ. 1906ի իր առաջին նիստին մէջ Ա.

Ատենադպիր ընտրեց Դեռնդ Վրդ. Դուրեանը, որ մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը (1908 Յուլիս) պաշտօնավարող այս Կրօն. ժողովին մէջ ալ աւելի վարչական գործերու հմտութիւն ձեռք բերաւ:

Այս Կրօն. ժողովը իր կանոնաւոր համարատուութիւնը ներկայացուց նազդ. ժողովին գլխաւորապէս իր իսկ աշխատութեամբ պատրաստուած:

1908 Օգոստ. 1ին խառն ժողովը զինքն ընտրեց Պատրիարքական Փոխանորդ, այն օրերուն երբ Օրմանեան Պատրիարք տապալած էր եւ Դուրեան եղիշէ եպ. Տեղապահ ընտրուած էր: Այդ յիմարութեան օրերուն ճէվահիրճեան Դաբրիէլ եպ. ալ հրաժարած էր պաշտօնէ եւ իբր Փոխանորդարանի գործերուն վարժ ու տեղեակ Դեռնդ Վրդ. Դուրեան կը ներկայանար յարմարագոյն մարդը, թէեւ տակաւին շատ երիտասարդ ըլլար:

Ժամանակը կը ներկայացնէր դժուարութիւններ վասնզի իսկապէս գինովու-

թեան շրջան մըն էր: Սահմանադրութեան հռչակման անմիջական հետեւանքներէն մէկը եղաւ տարիներէ ի վեր տեւող երթն-ւեկի արգելքին վերցուիլը եւ արտասահմանէն եւ ներքին գաւառներէն գաղթականներու խուժումը դէպի Կ. Պոլիս: Ասոնցմէ շատերը աղքատ եւ թշուառ վիճակի մէջ հանրային աջակցութեան կը կարօտէին:

Պատրիարքարանի մէջ աղքատներու եւ կարօտեալներու հոգաժողութեան գործը Փոխանորդարանի պարտականութեանց շրջանակին մէջ ըլլալով Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան մեծ դժուարութիւններու առջեւ գտաւ ինքզինքն, մասնաւորապէս անոր համար որ նպաստներու բաշխման շշուկը իսկ բաւական եղած էր իսկական կարօտեալներուն հետ խաչագողներ ալ երեւան բերել եւ ինչ ինչ գայթակղալի դէպքերու ծնունդ տալ:

Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան որուն համար Օրմանեան կը վկայէ թէ «վարուելու եւ շահելու կարողութիւն ցոյց տուած է իւր

պաշտօնավարութեանց մէջ» (Խոմֆ եւ Խօսֆ էջ 450) այս դժուարութեանց յաղթեց եւ իր պաշտօնավարութիւնը կրցաւ օգտակար դարձնել, հակառակ քննադատութեանց որ ամէն կողմէն կը տեղային, չարաշահներու կամ խժըժողներու կողմէ:

Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան այդ շրջանին երիտասարդական եռանդով խառնուեցաւ նաեւ հակօրմանեան պայքարին Գրիգորիս Վրդ. Պալաքեանի եւ Տ. Միրայէլ Քհ. Աշենեանի հետ, 12 Դեկտ. 1908ին ներկայնելով Լնդհ. Ժողովին ամբաստանագիր մը որուն առաջին տողերն իսկ ցոյց կուտան թէ այդ գիրը մատուցած պիտի լըլլային, եթէ նախկին Պատրիարքին կողմանէ իրենց դէմ ամբաստանագիր տրուած լըլլար:

Իրականին մէջ Օրմանեան զիրենք չէր ամբաստանած այլ պատասխանատուութիւնը որ իր վրայ ծանրացնել կը փորձէին ոմանք, իրեն հետ գործակից ժողովներու հետ բաժնել ուզած էր՝ օրէնքին վրայ հիմնուելով:

Տակաւին երիտասարդ Դուրեան եւ

Պալաքեան վարդապետները ասկէ չարա-
 չար ազդուած իրենք ալ երիտասար-
 դական անխոհեմութիւնը ունեցած էին
 Օրմանեանը ամբաստանելու իրողութիւն-
 ներու համար որոնք իրապէս ոչ մէկ ար-
 ժէք կը ներկայացնէին, (Օրմանեան՝ Յիւս-
 տակագիրք Երկոսասնամեայ Պատմագրութեան
 էջ 235—238) եւ որոնք թերեւս զայն ըս-
 տորագրողներն ալ ծիծաղելի պիտի զըտ-
 նային յետոյ, դէպքերու նոր լոյսին տակ:

Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեան տակաւին Փո-
 խանորդական պաշտօնի մէջ էր երբ իր օ-
 ծակից Գրիգորիս Վրդ. Պալաքեանի հետ,
 10 Մայիս 1909ին, Մատթէոս Արքեպ. Իզ-
 միրեանէ, որ Կաթողիկոս ընտրուած եւ
 էջմիածին մեկնելու վրայ էր, Մայրաքոյն
 վարդապետութեան աստիճան ստացաւ
 Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն մէջ:

Նոյնպէս այդ օրերուն (14 Մայիս
 1909) Համագումար եկեղեցական ժողովի
 կողմէ կ'ընտրուի երեսփոխան տակաւին
 օրինական տարիքը առանց ունենալու:

Երիտասարդ վարդապետը Եղիշէ Դուր-

եանի պատրիարքութեան շրջանին անոր զբա-
խաւոր աջակիցը եղաւ: Մասնաւորապէս
Ատանայի դէպքին հետեւանօք երբ Ե-
ղիշէ Պատրիարք Դուրեան կը հրաժարի եւ
ամիսներով տուն կը քաշուի Ղեւոնդ Մ.
Վրդ. Դուրեան Պատրիարքարանի մէջ զբա-
խաւոր պատասխանատու պաշտօնեան կը
մնայ, եւ ինքն է որ կը վարէ ընթացիկ
գործերը:

Իսկ բաց ու գոցի անհարկի խնդրոյն
մէջ Ղեւոնդ Մ. Վրդ. Դուրեան, իր հոգե-
ւոր հօր սայթաքումներուն մէջ ինքն ալ
գեր ձը ունեցաւ այնպէս որ 26 Նոյեմ.
1910ին կատարուած Վարչական ընտրու-
թեանց մէջ իրեն զլացուեցաւ Կրօն. Ժողո-
վի անդամակցութիւնը:

Սակայն ասով հանդերձ Դուրեան Վրդ.
պահեց իր պաշտօնը Դուրեան Պատրիար-
քին հրաժարականին ընդունելութենէն (21
Յունիար 1911) յետոյ, Վահրամ Արքեպ.
Մանկունիի Տեղապահութեան եւ Արշա-
րունի Արքեպ.ի Պատրիարքութեան շրջան-
ներուն եւս:

13 եւ 20 Մայիս 1911ին կրկին քուէ-արկութիւններով երբ Կրօն. Ժողովի ընտ-րութիւնը կատարուեցաւ Ղեւոնդ Մ. Վրդ. Դուրեան դարձեալ անդամ ընտրուեցաւ, սակայն երկամեայ շրջանը բոլորած չէր երբ 6 Ապրիլ 1912ին Էտիրնէի Առաջնորդ ընտրուեցաւ եւ Կ. Պոլիսէն մեկնեցաւ իր պաշտօնատեղին:

29 Օգոստ. 1912ին Էտիրնէի Գաւառական Ժողովը իր Եպիսկոպոսացման վը-կայականը տուաւ, իր պաշտօնավարու-թիւնը գնահատելով, սակայն ձեռնադրու-թիւնը ստանալու համար դէպի Էջմիածին ճամբայ ելլալու ժամանակ չունեցաւ, Պալքանեան պատերազմի պատճառաւ:

Էտիրնէ իբր պուլկարական սահմա-նագլուխին վրայ գտնուող ամրացեալ քա-ղաք պատերազմին գլխաւոր Թատերա-վայրներէն մէկը եղաւ եւ երկարատեւ պա-շարումի մը ենթարկուեցաւ:

Ղեւոնդ Մ. Վրդ. Դուրեան իր հօտին գլուխը մնաց եւ պաշարման ժամանակ դիւցազնական դեր ունեցաւ ահ ու սար-

սալիի մատնուած ժողովուրդը սփոփելու եւ քաջալերելու գործին մէջ:

Այդ դժնդակ օրերուն երբ ամէն հաղորդակցութենէ զրկուած էր քաղաքը, չարաշշուկ զրոյցներ շրջան ըրին Կ. Պոլսոյ մէջ իր մասին եւ ըսուեցաւ թէ թուրք նրամանատարութեան կողմէ պատերազմական ատենանի վճիռով կախաղան բարձրացուած էր:

Բարեբախտաբար այս զրոյցները հաստատուեցան: Ընդհակառակը ըլլալով Ղեւոնդ Մ. Վրդ. Դուրեան կրցած էր այս շատ փափուկ օրերուն մէջ վարչական խոհականութեամբ եւ իմաստուն վարուողութեամբ մը ո՛չ թուրքերը գրգռել եւ ո՛չ ալ պուլկարները վշտացնել, այնպէս որ քաղաքը թուրքերէն պուլկարներուն անցած, ինչպէս յետոյ պուլկարներէն թուրքերու անցած ատեն, երկու անգամ ալ պատերազմով քաղաքի գրաւուած ըլլալուն հակառակ, էտիրնէի Հայոց ոչ մէկ վնաս հասաւ, մինչ Ռոտոսթոյի մէջ — որ նոյն սլայմաններուն մէջ էր — 50էն աւելի

հայեր թրքական վայրագութեան զոհ գացին, անհեռատես ցուցամոլութեամբ մը՝ պատրուակ տալով գրգռութեան:

Պատերազմէն յետոյ (1913) Ղեւոնդ Մ. Վրդ. Դուրեան գնաց Էջմիածին եւ հոն Դէորդ Ե. Կաթողիկոսէն ստացաւ եպիսկոպոսական աստիճան Էտիրնէի վիճակին վրայ:

1914ին Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ ղրկուեցաւ Պուլկարիա, վիճակային կազմակերպութիւն կատարելու համար:

Ղեւոնդ եպ. Դուրեան, այս դժուարին պաշտօնը եւս արժանաւորապէս կատարեց եւ կրցաւ առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս ճանչցնել իր հանգամանքը կառավարութեան:

Շրջեցաւ ամբողջ Պուլկարիան եւ կազմակերպեց թեմերը եւ ընտրուեցաւ Առաջնորդ Պուլկարիոյ Հայոց, երբ ընդհանուր պատերազմը վրայ հասաւ, եւ Ղեւոնդ եպ. Դուրեան մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ եւ երկար ատեն գրեթէ ձե-

աընթափ պաշտօնէ՝ արքայականի մը կեանքը ապրիլ ստիպուեցաւ շնորհիւ փասքուս չարախօսութեանց եւ մատնութեանց:

Պուլկարիոյ Առաջնորդութեան պաշտօնին մէջ մնաց մինչեւ 1919, որմէ յետոյ կուսակցականներու կողմէ իրեն դ.մ յարուցուած դժուարութիւններէն զզուած, դարձաւ Կ. Պոլիս:

Պուլկարիոյ Առաջնորդութեան միջոցին պատեհութիւնը ունեցաւ նաեւ այցելելու Ռումանիա, որուն մայրաքաղաքին մէջ կառուցուած նոր եկեղեցին օծելու հրաւիրուած էր:

1919ին Կ. Պոլիս գալէն յետոյ վախճանեալ Վահրամ Եպ. Մանկունիի տեղ Կրօն. Ժողովի անդամ ընտրուեցաւ եւ մինչեւ Իզմիրի Առաջնորդ ընտրուելը մասնակցեցաւ Ժողովին աշխատութեանց, միեւնոյն ատեն Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ բարոզչութիւնը վարելով:

Իզմիրի Գաւառական Ժողովը զինքն 1920ին ընտրեց Առաջնորդ եւ Դուրեան Ղեւոնդ Եպ. անմիջապէս համակերպեցաւ

այս ընտրութեան եւ մեկնեցաւ իր վիճակը:

Զմիւռնիա կը գտնուէր այն ատեն հելլէնական գրաւման տակ: Սէւոփ դաշնագրով վերջնապէս ճշդուած կը կարծուէր նահանգին ապագան եւ բաղդը եւ ըստ այնմ արդէն կարգադրուած էին գործերը եւ նոր պարագաներու պատշաճեցնել սկսած էին իրենց կեանքը տեղւոյն ամէն կարգի բնակիչները, երբ շէպքերը զարհուրելի յեղաշրջմամբ գահավիժումի մատնուեցան եւ հելլէնական բանակները որոնք մինչեւ Փոքր Ասիոյ սիրտը առաջացած էին թըրքական Միլլի բանակներուն առջեւ տեղի տալ սկսան եւ անկանոն փախուստով մը ծովեզերքները ապաստանեցան նաւերը մտնելով խոյս տալու համար:

Խուճապը զարհուրելի էր: Ներքին գաւառներէն ամբողջ Իզմիր կը խուժէին:

Դեւոնդ Եպ. Դուրեան այս արհաւիրից օրերուն իր բոլոր կարելին ըրաւ Հայոց օգնութեան համար եւ մինչեւ վերջը մնաց իր պարտականութեան գլուխը:

Հուսկ ուրեմն 9 Սեպտ. 1922ին երբ Նուրէտօղին փաշայի հրամանատարութեան տակ գտնուող բանակը մտաւ Իզմիր եւ զարհուրելի վրիժառութեամբ մը հուրի եւ սուրի մատնեց քաղաքը, Ղեւոնդ Եպ. Դուրեան, տակաւին իր կեանքին վտանգին զիտակցութեամբը կը մնար իր սուրի մատնուած հօտին մէջ եւ օտարազգի բարեացակամ քանի մը կրօնաւորներու շընորհիւ էր որ կրցաւ փրկուիլ իր պաշտօնակցին՝ յունաց Մետրապօլիտին պէս բըզըտուելու վտանգէն:

Շոգենաւը ուր կրցած էր մտնել, զինքը տարաւ Աթէնք, ուր Ղեւոնդ Եպ. Դուրեան, թէեւ աղէտին մեծութեան եւ անծնապէս կրած յուզումին սաստկութենէն խորապէս ցնցուած, չդադրեցաւ աշխատելէ եւ փորձեց կազմակերպել խնամատարական գործը՝ զաղթականներու հոգածութեան եւ նպաստներու բաշխումին համար:

Սակայն գործը չափազանց ծանր էր եւ միջոցները խիստ տկար: Հելլէն կա-

ռաւարտութիւնը նոյնիսկ պետական միջոցներով,— որոնք պէտք է ըսել ի պատիւ Յունաստանի թէ անխտրաբար տրամադրուեցան Յոյն եւ Հայ զաղթականներուն— կը դժուարանար այս կարօտութեանց հասնիլ:

Այս ծանր պայմաններուն մէջ դժուար էր ընդհանուր կարօտութեանց հասնիլ:

Իզմիրցիք հակումներ ցոյց կուտային Իզմիրի Առաջնորդարանին կազմը իր վարչութեամբ վերակազմել իբր մասնաւոր կազմակերպութիւն: Միւս կողմէն ծախողուածը ինչպէս յաճախ կը պատահի առաջ բերած էր երկպառակութիւն եւ իրարու դէմ ամբաստանութիւններ սկսած էին դժբաղդութեանց պատասխանատուութիւնները իրարու վրայ նետելու համար:

Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանը՝ այս կացութեան առջեւ 1923 Մարտ 23ին Աթէնք դրկեց Կարապետ Արքեպ. Մազլըմեանը իբր լիազօր քննիչ, Յունաստան ապաստանած բոլոր հայ զաղթականներու վիճակով շահագորգութիւնը համար:

Մազլըմնան Եպ.ի ժամանումէն յետոյ
Ղեւոնդ Եպ. Դուրեանի համար զործ մը
չէր մնար այլեւս:

Հետեւաբար 1923ի վերջերը ստանձնեց
Մանչէսթըրի հոգեւոր հովուութեան համեստ
պաշտօնը, ուր մինչեւ 1930, եօթը երկար
տարիներ մեկուսացած մնաց, առաւելա-
պէս գրական աշխատութեանց նուիրելով
ինքզինքն, վասնզի վարչական ընդարձակ
զործունէութեան ասպարէզ գոյութիւն չու-
նէր հոն:

1930ին Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդ
ընտրուեցաւ եւ երեք տարի է որ մօտա-
ւորապէս կը պաշտօնավարէր հոն:

Մատթէոս Բ. Իզմիրլեան Կաթողիկո-
սը եւ Յունաց Եուակիմ Գ. Տիեզերական
Պատրիարքը, իր փոխանորդութեան շրջա-
նին իրեն շնորհած են լանջախաչ:

Սէն-Մարկարէթի ասպետական աստի-
ճանը ստացած է անգլիական կառավա-
րութենէն:

Արդի Վեհափառ Հայրապետն իրեն
շնորհեց Արքեպիսկոպոսական աստիճան:

ՂԵՒՈՆԴ ԵԱԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ, ըսինք թէ մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունեցած անգլիերէնի, եւ ասով իր մտքին հորիզոնը ընդարձակել աշխատած է, եւ իր ծանօթութիւններէն բաժին հանած է նաեւ մեր աղքատիկ գրականութեան, մասնաւորապէս անոր կրօնական ճիւղին:

ՂԵՒՈՆԴ ԵԱԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ, վարչական ըզրադմանց մէջ ալ միշտ ժամանակ գտած է գրչի աշխատութեանց:

1905—1906ին աշխատակցած է Բարգէն Վրդի հրատարակած «Լոյս» կրօնաթերթին:

1908էն յետոյ Տանառի հրատարակութեան նախաձեռնարկէն մին եղած է երբ արդէն փոխանորդական տաղտկալի պաշտօնին մէջ էր:

1920ին երբ Զմիւռնիա առաջնորդա-

կան պաշտօնով զնաց, հոն ալ փորձեց «Դափնի» անունով կրօնաթերթ մը հրատարակել (1921) եւ գրեթէ իր անհատական նախածեռնութեամբ զայն մինչեւ Իզմիրի զրաւման չարաղէտ օրը շարունակեց:

Աշխատակցած է նաեւ Հայ մամուլին, մասնաւորապէս Բիւզանդիոնի, ուր Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան վրայ յօդուածաշարք մը հրատարակած է «Վրոյր» ծածկանունով:

Իր կրօնա - հրապարակագրական աշխատութեանց մէջ իր բարեշրջական հակումները կը ցոլանան որոշապէս: Լուսամիտ հայեացքներ ունէր եւ կ'ուզէր Եկեղեցին ժողովուրդին մօտեցնել: Մասնաւորապէս Եկեղեցական-վարչական հնօրեայ ըմբռնումներէն ազատ եղած է:

Ամուսնութեան եւ մասնաւորապէս ամուսնալուծման մասին իր հայեցողութիւնները յաջա ոմանց նոյնիսկ չափազանց արդիական նկատուած են, սակայն Ղեւոնդ Նպ. Դուրեան պահած է իր համոզումներ-

ըը, որոնցմէ ոմանք կիրարկութեան ալ անցնել փորձած է իր պաշտօնավարութեանց ընթացքին:

Ամերիկայի մէջ օրինակի համար աղջիկներուն տուաւ իբր դպրութեան աստիճանի համապատասխան օրհնուած քող եւ քահանաներուն գաւազան՝ քարոզելու իրաւամբ, նորութիւններ որոնք Մայր Աթոռէն քաջալերութիւն չգտան եւ ընդհատուեցան:

Ղեւոնդ Եպ. Դուրեան ասկէ զատ ունի Ս. Գրական ուսումնասիրութիւններ առանձին հատորներով կամ հանդէսներու մէջ հրատարակուած:

Ասոնք նոր ըմբռնումներով մշակուած գրութիւններ էին որոնք մեր մատենագրութեան մէջ պակաս մը կը լրացնէին:

Իր այս կարգի աշխատութիւններն են «Զոռս Աւետարաններու ծագումը եւ վաւերականութիւնը», «Ս. Գրոց Բնապաստութիւնը» (Ա. Հանգեք [տես 1906ի Լոյս կրօնաթերթին մէջ], Բ. Բոյսեք [տես 1906-7ի Լոյսը եւ 1924ի Հանգես Ամսօրեան] եւ Գ. Կենդանիներ, անտիպ):

Սակայն Ղեւոնդ Եպ. Դուրեանի մասնաւոր նախասիրութիւնը եղած է քարոզչութեան ճիւղին բերել իր նպաստը, հետզհետէ հրատարակութեան տալով հինգ հատորներ «Պարզ Բարոյներ» խորագրով,

Ա. հատոր 1907 ին

Բ. » 1924 ին

Գ. » 1925 ին

Դ. » 1926 ին

Ե. » 1927 ին

ինչպէս նաեւ «Բարոյներու ծրագիրներ» որոնք մեր նոր ժամանակներուն համար նորութիւն էին իրենց խմբագրութեան ձեւին եւ արդիականութեան տեսակէտով, քանի որ հնօրեայ քարոզագիրքերու դարը շատոնց անցած էր:

Ղեւոնդ Եպ. Դուրեան, առաւելապէս ներշնչուած կը թուի իր ընթերցումներէն եւ խոր ազդեցութիւնը կրած է անգլիսաքսոն հեղինակներուն, որոնց հետեւած է ինչպէս ինքն ալ կը յայտարարէ:

Հայ եկեղեցւոյ ծիսակատարութիւններէն մկրտութեան եւ ամուսնութեան խոր-

հուրդներն ալ իր ուսումնասիրութեան առարկայ եղած են:

Մկրտութեան խորհուրդը առանձին հատորով մը հրապարակուած է, սակայն ամուսնութեան խորհուրդին մասին իր զըրածները կը մնան լրագիրներու մէջ:

Ինչպէս կը տեսնուի այս բոլորէն՝ Ղեւոնդ Արքեպ. Դուրեան իր կեանքը օգտակար ընծայելու համար ինչ որ հնարաւոր է, կատարած է:

Իր գրական աշխատութեանց կարգին պէտք է նաեւ յիշատակել «Ձեռաց պաշարագամատը» որ անգլերէն թարգմանութեամբ հրատարակեց, անգլիական հայերուն հնարաւորութիւն տալու համար որ գիտակցաբար հետեւին Հայ Եկեղեցւոյ պատարագին:

Ասիկա միեւնոյն ատեն Հայ Եկեղեցին օտարներուն ծանօթացնող աշխատութիւն մըն էր:

Այս տեսակէտով մասնաւորապէս իր Անգլիա բնակութիւնը չափազանց օգտակար եղած է, վասնզի մշտակայ յարաբե-

րութիւններ մշակած է Անգլիքան կղերին հետ, եւ միշտ իր լրջութեամբ եւ կենցաղագիտութեամբ կրցած է տպաւորել բոլոր իրեն հետ յարաբերողները եւ անոնց առջեւ արժանաւորապէս ներկայացնել մեր հնօրեայ նահատակ Եկեղեցին իր փառաւոր անցեալով:

Ինքն էր որ հրամանով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մասնակցեցաւ կրօնական միջազգային համաժողովներուն եւ արժանաւորապէս ներկայացուց Հայ Եկեղեցին, զայն յարգանքի ու համակրութեան առարկայ դարձնելով:

Հետեւաբար կրնանք մենք ալ «Սիոն»ի խմբագրութեան հետ ըսել թէ «մեծ է կոչուսք, զոր վայրագօրէն գործուած այս եղբայրասպան արարքը կը պատճառէ Ազգին եւ Եկեղեցիին. պատուական ընտանիքի զաւակ, ընդունակ, պատրաստուած, ամէն տեղ իր հօտէն եւ օտարներէն լայնօրէն սիրուած եւ յարգուած, իր անձով եւ գործունէութեամբ առ հասարակ զնահատուած, կեանքի ամէնէն հասուն եւ

ժիր տարիքին մէջ՝ ապագայի յոյսերով
 տուի խօսքի եւ զբի տէր, տպաւորիչ եւ
 պատկառելի եկեղեցական մըն է որ իր-
 մով կ'անհետանայ՝ իրեն նմաններուն դեռ
 այնքան կարօտ մեր ազգային կեանքին
 ծոցէն»:

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՅԱՃԵԱՆ,

31 Յունվար 1934

Գահիրէ

Р. УАУ

ՂԵԿՈՆԴ ԱՐՔԵՊՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ի Ն Ք Ի Ր Մ Է Ջ

333 ՄԷՅՔԻՐՈՒՄՆԵՐ ԻՐ ՔԱՐՈՂԱՅԻՆ

ԾԱՆՈԹ.—

Հետագայ մեջբերումները փաղուած են Ղեւոնդ Արեւսիկ. Դուրեանի հրատարակած «ՊԱՐՁ ՔԱՐՈՋՆԵՐ»-էն: Իւրաքանչիւր հաս-
տատի վերջաւորութեան նշանակուած ՏԱ-
ՌԵՐԸ կը ցուցնեն փաղուածքին պատկանած
հասորը, իսկ թուանշանները՝ ո՛ր էջէն առնը-
ւած ըլլալը:

Ազատութիւն

Ճշմարիտ քրիստոնեան այն է միայն որ
զերծ կրնայ մնալ ազատութեան մոլութենէն :

Ե—170

✠

Ուր ազատութիւն կայ, հոն չկայ հաւա-
տոյ, յուսոյ և սիրոյ կեանք. ուր որ ոսկին,
արծաթը՝ կ'ապրին, հողոյն մէջ հաւատքը
մտքին մէջ յոյսը, որտին մէջ սէրը գոյու-
թիւն ունենալէ կը դադրին :

Ա—122

Յզգ եւ Ազգութիւն

Ազգ մը երբ չէ հիմնուած արդարութեան
յաւանդական օրէնքներու վրայ, այնպի-
սին առանց արժէքի և առանց տեւականու-
թեան է :

Դ—173

✠

Զօրեղապէս կազմակերպուած ազգի մը
նշանաբանը պէտք է ըլլայ «Մէկը ամէնուն,
և ամէնը մէկուն» :

Դ—160

✠

Պատմութեան մէջ ապրող ազգերը անոնք
եղած են՝ որոնք զոհողութեան նշանակութիւ-
նը գիտցած են: Ետանէր ժողովուրդները կոր-
ծանած են: Ե—35

✠✠

Ի՞նչ է գաղտնիքը ազգի մը ներքնապէս
բարձրացման: Պատասխանը որոշ է: Ազգի մը
ներքին բարձրացման գաղտնիքը իր բարո-
յական սկզբունքն է, իրաւունքի և պարտա-
կանութեան որոշ զգացումն է, ճշմարիտ ա-
զատութեան խելամուտութիւնն ու յարգանքն
է, մտաց և սրտի ներգաշնակ սլացքն է. բա-
րիին նախապատուութիւնն և վերջապէս կրօ-
նական հաւատքն է, որ պէտք է զերծ ըլլայ
ամէն աններողամտութենէ և ամէն աւելորդ-
դատարարութենէ: Դ—171

Ազօրք

Անոնք որ չեն աղօթեր՝ անոնք կը սը-
խալին բացարձակ: Գ—79

✠✠

Աղօթքը ամէն բարեաց սկիզբն է: Գ—74

✠✠

Աղօթքը մարդկային բնութեան մէջ խո-
րունկ բնազդ մըն է, խորունկ և անպարտե-
լի: Գ—79

✠✠

Ազօթքը Աստուծոյ ուղղեալ հողիին մէկ
ազազակն է. ան յարգալիւ խօսակցութիւն
մըն է Երկնաւոր Հօր հետ՝ որ փառաքանու-
թեամբ և պաշտամով կը մարմնանայ: Գ—91

✠

Ազօթքը պազտաւնք մըն է, ներման
խնդրանք մըն է, շնորհ ստանալու աղերսանք
մըն է: Բ—254

✠

Ասուգայէս ան որ չ'ազօթեր, կը նշա-
նակէ թէ ան չ'ունի Աստուծոյ: Գ—73

✠

Ազօթքն է որ սիրոյ աստուածային կրա-
կով կը տաքցնէ սիրաւ ու նուշակել կուտայ
երկնային գրախտի ուրախութիւնները, և ինչ-
պէս հողին, նոյնպէս և մարմինը կը պայծա-
ռակերպէ: Ա—289

✠

Ազօթքը ստեղծագործող է, այսինքն հը-
րաշք կը գործէ, հրաշք մը որ աւելի մե-
ծաւորն է քան աշխարհի տառջին օրուան
«նշխիցի լոյս», և եղեւ լոյս» հրաշքը: Գ—255

✠

Այն մարդերը որ կը ստուապին, անոնք
միայն իրապէս կ'ազօթեն: Գ—174

✠

Պէտք է գիտնալ թէ աղօթքի ներդրո-
ծութիւնը գրեթէ յաճախ սքողուած է թա-
գուն է :

ա—149

Եթէ Աստուած շատ անգամ չի շնորհեր
մեր ուզածը, բայց կը շնորհէ անպայման
բարիք մը, տարբեր կերպով բոթորութիւն
մը :

ե—112

ՅԱՆՈՒՄ

Մարդ բնութեան օրէնքներուն ենթա-
կայ է. պէտք է բարգաւաճի, մեծնայ բարձրա-
նայ իր շրջանակին մէջ ուր կը դառնուի. ե-
թէ այս ձգտումին արդեւ ըլլաւ ամենէն ծա-
նըր հարուածը տուած կ'ըլլաւ այն բոլոր
ձեռնարկներուն որոնք մարդկութեան բարօ-
րութեան համար սահմանուած են, և ապա-
նած կ'ըլլաւ աշխատութիւնը և յառաջգի-
մութիւնը :

բ—168

ՅԱՐԹԱՐԱՄԱՆԵՐ

Ամբարտաւանը մարդատեաց կ'ըլլայ,
որհամարհող ընկերական պարտականութիւն-
ներուն, մէկը՝ որ ամէն ինչ կ'ուզէ ըլլալ և
ունենալ և սակայն ոչինչ ունի, ոչինչ բո-
լորովին :

ա—200

ԱՅԻՐԱՆՈՒԹԻԱ

Անիրաւութիւնը շատ բան կը խոտա-
նայ, բայց օր մը զքեզ բանալին խորհրդ կը
մաշեցնէ։

ա—49

ԱՆՃՈՐԱԳՈՒԹԻԱ

Ո՛վ որ կ'աւանայ իր անձը, նա անէր կը
զոռնայ նոր մտքերու, նոր զգացումներու,
նոր գործերու։

ա—267

✠

Չկարձենք որ անձնաւրացութիւնը ան-
կորելի բան է. փութաք, կտաք, սրտի յոժա-
րութիւն պէտք է անձնաւրաց ըլլալու հա-
մարտ

ա—267

ԱՆՍԱՆՈՒԹԻԱ

Անստատութիւնը զմարդ երջանիկ և տ-
ռոզջ կ'ընէ . . . : Անստալինք ուղղամտու-
թեամբ, և երախտագիտութեամբ, և եռանդ-
եամբ և զուարթութեամբ։

գ—230

✠

Անստատութիւնը մեր մէջ կ'արթնցնէ
քնացած ուժերը. կը զարգացնէ մեր սկզբնա-
կան ձիւքերը և արժանիքները, ինչպէս և
բարձր կը պահէ մեր պատիւը և մեծվայել-
չութիւնը։

գ—226

✠

Աշխատութիւնը մարդուն նկարագիրը
կը շինէ։

գ—227

Աշխատութիւնը զմարդ կ'ընէ խոհական
հեռաւան, զգոյշ և համբարատար։

գ—227

Աշխատութիւնն որքան ալ ծանր ըլլայ
մարդուն համար պատիժ մը չէ, այլ օրհնու-
թիւն մը քողցի և բարեբար։

գ—225

Աշխատիլը Աստուծոյ նմանիլ կը նշա-
նակէ, Ասծ. աշխատութեան մէջ է միշտ, և
մարդն ալ հարկ է որ աշխատութեան մէջ
ըլլայ ընդ միշտ։

գ—223

Ապերախութիւն

Մենք ընդհանրապէս ապերախտութիւնը
կը նկատենք բոլոր մեղքերուն մէջ ամենէն
դժպիւն և սակայն մենք մեր կարգին միշտ
ապերախ կը գտնուիք հանդէպ Արարչին։

գ—179

Աստուծոյ քաղաքութիւնը, օգնութիւնը, օրհնութիւնը, ներկայութիւնը, արդարութիւնը

Աստուծոյ քաղաքութիւնը իրակա-
նութիւն մըն է, որքան ապագային համար,
նոյնքան և ներկային մէջ։

գ—129

Աստուծոյ թագաւորութեան ընոյթը ար-
դարութիւն, ճշմարտութիւն, և սէր է։ Ան-
բաղարման հոգեւոր ընոյթ ունի՝ զ—109

Դէպի վեր պարզ ակնարկ մը հաւատքով
կը բաւէ մարդուն ստանալ Աստուծոյ օգնու-
թիւնը և զօրութիւնը։ Բ—17

Աստուած տիեզերքի ներդաշնակութիւնը
պահելու համար օրէնքներ դրած է ընու-
թեան ծոցին մէջ, հարկ է այդ օրէնքները
նանչնալ և ուսումնասիրել եթէ չենք ուղեր
որ անոնցմէ վնասուինք։ զ—278

Մարդիկ երբ կ'ուզեն համապատասխան
ընթանալ Արարչին ծրագրին պէտք է միմ-
եանց միանան օգնութեան, բարեացակա-
մութեան, դժութեան, սիրոյ և խղճմտութե-
ան կապերով։ Դ—71

Աստուած արտաքինին չի նայիր, ամէն
տեղ ուր Ան կը տեսնէ անկեղծ մարդ, Ան կը
մօտենայ անոր, Ան իրեն գործիկ կ'ընէ զայն
ինչ որ ալ ըլլայ անոր միջավայրը կամ համ-
բուժ։ Վ—117

Աստուծոյ ներկայութիւնը զգալու համար պէտք է հանդարտ, խաղաղ և ինքնամփոփ ըլլալ:

գ—132

Աստուած սահմանած չէ բարկութեան տարիքները ընել մեզ, այլ փրկութեան:

ա—181

Աստուծոյն արդարութիւնը կը գործէ հոգեկան աշխարհի մէջ իրեն յատուկ օրէնքներով, որ բնութեան օրէնքին պէս անխառնափելի և անյեղի է:

բ—200

Արդարութիւն

Երբ մարդ կը վճռէ նուիրել իր անձը ճշմարտութեան կամ արդարութեան, երբ աշխարհին փտաքերն ի բոց թօթափելով՝ կ'ընթանայ նոր ուղիէ մը որ յաւիտենականին կը տանի, ուշ կամ կանուխ միայնակ կը մնայ աշխարհի վրայ:

ա—205

Մեր կարծիքը յայտնելը, և զայն որքան հնարաւոր է արդարութեան համապատասխան յայտնելը, մեր ուղիղ պարտականութիւնն է:

գ—138

Արդարութեան գաղափարը իր մէջ կը բովանդակէ նաեւ համերայխութեան գաղափարը, այսինքն սիրոյ և եղբայրութեան գաղափարը :

դ—166

✱✱

Դժբախտաբար մարդկային արդարութիւնը երբեմն կը դառնայ ծայրագոյն տնարդարութիւն :

բ—282

✱✱

Միայն արդարութիւնը տառնց խաղաղութեան կը դարձնէ զմարդ ամբարտաւան, վրէժխնդիր և սատէր, յանձնապատասխան և տնիրուս : Մինչդեռ արդարութեան գոլգալիցութիւնը խաղաղութիւնը կը դարձնէ զմարդ ուղիղ, խոհական, բարեպէր : Հանդարտ և յուսով :

ե—338

ՅԱԽԱՐԱՄԸ

Այսօր Աւետարանը այնքան չ'անպատուութիւն անհաւատներու հալածանքէն, որքան քրիստոնեաներու թերութիւններէն և պարտաւորանքութիւններէն :

գ—51

✱✱

Աւետարանը երբեք հակառակ չէ գիտութեան սկզբունքներուն :

գ—103

Աւետարանի լոյսը հոգւոյն, սրտի համար է, իսկ գիտութեան լոյսը՝ մտքին: ա—103

✠✠

Աւետարանի լոյսն է որ ցոյց կուտայ մեղքին մեծութիւնը և անուշի հետեւանքները և միեւնոյն ատեն ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ կերպով մարդ զայն կրնայ քաւել: ա—105

✠✠

Ահ, ով դո՛ւն բանականութեան լոյս դո՛ւն ցուրտ ես, դուն սառն ես. ես պէտք ունիմ ուրիշ բանի մը որ զիս վերացնէ, բարձրացնէ, ալացնէ ամպերէն վեր, կապուտակ կամարէն անդին, ա՛հ դուն չես կարող այդ գերը կատարել, հետեւաբար մի՛ յոխորտար: գ—43

Բարեգործութիւն

Աշխարհի թշուառութիւններն ու ցաւերը մեղմացնող բալասանը բարեգործութիւնն է: ա—55

✠✠

Բարին փափաքիլ բարիք գործել չի՞նչ շանտկեր, բարին ճանչնալ և սորվիլ չի՞ բաւեր, բարին դաւանիլն օգուտ մը չունի. կարեւորը և հաճելին բարին գործելն է ամէն ժամանակ: ա—56

... խորհուրդ տալն ալ բարեգործութիւն մըն է, և շատ պարագաներու մէջ՝ մեծ բարեգործութիւն։ ա—12

Բարեկամութիւն

Բարեկամութիւնը կ'երիտասարդացնէ սիրտը, կուտայ հոգւոյն արիութիւն և կեանքը կը քաղցրացնէ, առանց որոյ անտանելի պիտի ըլլար կեանքը։ Ե—198

Բարձրամալու ձգտում

Դատարարակը կը ճզնի տղուն մէջ արթնցնել ձգտումը բարձրանալու, մեծնալու և այդ ձգտումը անարդ բան չէ, այլ ազնիւ փառասիրութիւն մը։ Բ—259

Բարկութիւն

Միթէ նա՝ որ ազնիւ հոգի ունի պէտք չէ՞ բարկանայ երբ կը տեսնէ որ բարոյական օրէնքները ռոքի տակ առնուած են։ ա—186

Բարոյական ոյժ և կեանք

Խնչ ալ ըլլան տրտաքին պատահարները, զէպքերը, որքան առեն կայ մարդուն մէջ բարոյական ուժ մը, այդ ուժին համեմատ պիտի դիմադրաւէ և պիտի օգտուի ու պիտի նպաստաւորուի Աստուծոյ կողմէ զըրկուած բարեքէն ալ, ազէտէն ալ։ Բ—147

Տկարներուն և թշուառներուն ձեռնառելիլ, կարօտեալներուն պաշտպան կանգնիլ, հիւանդներուն դեղ ու դարման հայթայթել, բարիները չարերէն պաշտպանել, աթ է ահա քրիստոնէական բարձր բարոյականը: ա—59

Մոգական գաւազանով չէ կտրելի փոխել բարոյական կեանքը, մեր խել ջանքերով և տքնութիւններով կտրելի է փոխականայել զոյն: դ—65

Բողոքական եկեղեցին

Հայ Բողոքական եկեղեցին աւելի կարեւորութիւն տուած է քարոզախօսութեան, Ս. Գրական մեկնութեանքէն քան Հայ Առաքելական եկեղեցին: Անոնց քով քարոզախօսութիւնը աւելի խնամեալ է. աւելի մնունդ ստացած է, աւելի շինիչ է, աւելի ուժեղ է, բայց յետո՞յ. ի՞նչ ունին. դժբախտաբար անոնց պաշտամունքն ալ չափազանց պարզ է, չա՞տ փետրաթափուած, չա՞տ ցուրտ, չա՞տ մերկ: Անոնց պաշտամունքը կրնայ խղճին հպիլ, կը հպի՞ նաեւ սրտին, պարզութիւն մը՝ որ կը տարամերժէ ջերմութիւնը, կեանքը և գեղարուեստը: դ—135

Գաղափարի ուժը

|| Գաղափարը կտրելի չէ շօշափել, չափել

բռնել, ան անկշռելի է, ան մասնիկներէ չէ
կողմուսած . . . Գաղափարը փոշիի չի վերած-
ուիր :

դ—91

Բիրտ աւժը տիեզերական զօրութիւն չի
կրնար ըլլալ, ան կը տկարանայ գերազանց
ուժի մը առջեւ որ կը կոչուի գաղափարական
ուժ, կամ այլ բառերով ճշմարտութեան զօ-
րութիւն :

զ—38

Գեղեցիկը

Ճշմարիտը և գեղեցիկը չեն կրնար առ-
բամբմել զիրար : Գեղեցիկը ճշմարտու-
թեան շքեղութիւնն է :

դ—137

Փեշուրիւն

Մի՛ ըսէք թէ աշխարհը գէշ է, գէշու-
թիւնը մարդ պէտք է իր մէջ փնտռէ :

բ—35

Փխտութիւնը

Բոլոր փխտական միտքերը պատիւ են
մարդկութեան :

դ—42

Սոկրան կարելի չէ ըսել թէ միայն դի-
տութիւնը բաւական է մարդն առաջնորդելու
և անոր պէտքերը գոհացնելու համար :

զ—42

Փխտութիւնը որքան ալ յաղթանակներու
վը գերազանցապէս հորատացած է, նոյնքան

ալ մարդկային հոգւոյն խռովքները աւել-
ցած է: զ—44

Սխալ է կարծել որ գիտութիւնը հա-
ւատքը կը սպաննէ, ընդհակառակը կ'աւել-
ցընէ: գիտական մեծ գէտքերը խորունկ հա-
ւատացեալներ հղած են: Ե—157

Ս. Գիրքը

Ս. Գիրքը հոգի է հոգին միայն կրնայ
ապրեցնել: ղ—50

Գոհումակութիւն

Գոհ ըլլալ այն վիճակէն յորում կը զրա-
նուի մարդ, սովորական, հասարակ բան չէ:
Բ—123

Աննպաստ պայմաններու մէջ իր վիճա-
կէն գոհ ըլլալը գիտութիւն մըն է, որ մենք
եւս պէտք է ուսանինք: Բ—125

Գործին արժէքը

Գործի մը բարոյական արժէքը՝ նպա-
տակն է որ կը բարձրացնէ: զ—163

Գաւառիարակութեան դերը

Մենք բարի չենք ի սկզբանէ . . . վերջն
է որ դաստիարակութեամբ կը ստանանք բա-
րութիւն: ա—22-23

Դժբախտութիւններ

Արք դժբախտութիւններ կուգան մեր
փրայ չըմբոստանանք, չդիմենք աւելորդա-
պաշտութեանց այլ զօրանանք բարոյական ա-
րիւթեամբ, զօտեպնդութենք և նախրութենք
վերաշինութեան գործին: Բ—34

Դրամի գործածութիւնը եւ անգորութիւնը

Դրամը պէտք է իբր ծառայ մեր պէտ-
քերուն համար գործածենք և ո՛չ թէ մենք
գրամին գործիք ըլլանք: Գ—74

✱✱

Դրամը սիրելու է ոչ թէ գրամին հա-
մար, այլ անոր ընձեռած գիւրութեանց հա-
մար: Գ—75

✱✱

Սիրտեր կան որ կը սիրեն տառնց պոյ-
մա ի և հաշիւի խիղճեր կան որ կարելի չէ
զնել, անձնաւորութիւններ կան որ չէ կարե-
լի զին տառմանել: Գ—41

Դիրքի հարցը

Աշխարհս կը ճանչնայ և կ'ընդունի դիր-
քի, կրթութեան և կարողութեան որոշ զու-
նագունութիւնները: Ընդունաւած ձեւեր են ա-
սանք որովհետեւ անհրաժեշտ են: Եթէ ջնջենք

այսօր, վաղը կրկին երեւան կուգան, կախում
ունենալով մեր կենցաղի նոյնիսկ հիմնական
պայմաններէն: Կ—257

Եկեղեցիք

Եկեղեցին սրբարան մըն է արդարութեան
և սիրոյ . . . եկեղեցին մէջ միայն հաշտու-
թիւն, զոհողութիւն, զիջողութիւն, խոնար-
հութիւն կրնայ մտածուիլ . . . Բ—166

Ո՛չ անհաւատութիւնը, ո՛չ ազատամտութիւնը
և ո՛չ ալ գիտութիւնը չեն կարող որեւէ կեր-
պով մտանդել եկեղեցին, զի սնիկայ սիւն և
հաստատութիւն է ճշմարտութեան: Բ—80

Եկեղեցին ուժը կողմող ասորը սէրն
է: Բ—84

Եկեղեցւոյ զէնքը խօսքն է. եկեղեցին չի
կրնար և պէտք չէ պարտադրէ որեւէ հա-
ւատալիք նիւթական ուժով: Բ—64

Եկեղեցին հոգեկան քաղձանքներու գո-
հացում կուտայ, իսկ գիտութիւնը մաքի
տենչանքներուն: Բ—79

Մենք դժբախտ աղղ ժենք և միայն և-
կեղեցական գոյութիւնով տպրեցանք ցայժմ:
բ—115

✽✽

Եկեղեցին աղղին համար հաւաքական ոյժ
մը, միութեան կեդրոն մը եղած է: Ան եղած
է մեղի Հայրենիք մը, եղբայրասիրութիւն
ներշնչող և վշտաբեկ սրտի համար մխիթա-
րութեան ապահով վայր մը և յուսոյ և եր-
կինքի դռուը:
բ—76

✽✽

Ամենէն ազատ բեմը Հայ եկեղեցին է
որ չի խօսիր դաւանաբանական շիւթերու
վրայ, այլ միայն Աւետարանի բարոյականն է
որ կը բացատրէ:
դ—82

✽✽

Եկեղեցին պէտք է միշտ չէզոք մնայ և
չփաստի քաղաքային համակրութեանց և
ամբոխի քաջալերութեանց:
բ—65

✽✽

Եկեղեցին քաղաքականութիւնով բնաւ
պէտք չէ զբաղուի, պէտք չէ այս կամ այն
կուսակցութեան համակիր կամ հակակիր
ըլլայ, այլ պէտք է բոլոր կուսակցութիւն-
ները կողմող անհատներու սրտին և հոգիին
համար զորժ ունենայ և անոնց պէտք է ներ-

չնչէ՝ միայն արդարութիւն, գթութիւն և
եղբայրութիւն։ Բ—166

✠✠

Եկեղեցւոյ գործերը միայն եկեղեցական-
ութեան, հոգևորականութեան, քահանա-
յութեան չի պատկանիր. . . գիտցէք որ եկե-
ղեցւոյ բարեգործմը բարձրացումը չ'իրագոր-
ծուի . . . եթէ ձեզմէ իւրաքանչիւրը եկեղեց-
ւոյ ընկերային-մարդասիրական գործերը իր
անձնական գործին պէս նկատողութեան չ'ու-
նէ և իրրեւ քահանայ չգործէ։ Խ—214

ՄԻԼԵԳԵՍԿԱՆՐ

Որքան լուրջ, որքան բանական. որքան
զգոյ պէտք է ըլլայ եկեղեցականը, ան պէտք
է խղճի և սրտի ազնուութեան, ուղղամը-
տութեան և արթութեան մարդը ըլլայ։

Բ—65

✠✠

Կրնայ կրօնականը իր քաղաքական անձ-
նական համոզումները ունենալ, իր հոյ-
րենասիրական բացաշունչ արամադրութիւն-
ները ունենալ. սակայն հարկ է որ ան խեղ-
զէ, չքայնէ իր մէջ զայնս, և կամ, պէտք

է հեռանայ կրօնական ասպարէզէն, հակառակ պարագային աւերակի կ'ենթարկէ եկեղեցին։

Բ—66

Սըր և Եսասիրութիւնը

Մեր եսը կը մնայ. զի ան չի պատկանիր նիւթին, որը փոփոխական է և յաջորդարար կ'այլափոխուի։

դ—92

✠✠

Եսասիրութիւնը բարբարոսութիւն է։

դ—72

Սրգը եկեղեցւոյ՝ մէջ

Հայ եկեղեցւոյ մէջ ժողովուրդը ժամերգութեան կամ պատարագի միջոցին կանգնած մտիկ կ'ընէ միայն զպրաց զասուն երգեցողութեան, սխալ է այս դրութիւնը։ Առաքելին պատուէրին հակառակ է. պէտք է ժողովուրդն ալ երգէ և երգէ ըսրձրածայն։

դ—139

✠✠

Փիլիսոփայութիւնը երգ չունի, բայց կրօնը երգ ունի, վասնզի կրօնը զգացումի հետ կապուած է . . . Որքան զգացումները ազնուացած ըլլան այնքան երգը և երաժշտութիւնը ազնուացած կ'ըլլայ։

դ—137

Երջանկութիւնք

Երջանկութեան և ուրախութեան առաջին պայմանը սիրտ կրելն է, սիրտ ունենալն է։

Խ—Ա4

✱✱

Երջանկութիւնը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ուրախութիւնն անհուն հոգիի մը, որ բանականութեամբի և սիրելու կարողութեամբ օժտուած է։ Երջանկութիւնը զուգորդուած է բարիին և սիրոյն հետ։ Ուր չարութիւն և ատելութիւն կայ՝ հոն չկայ երջանկութիւն։ Ուր որ սէր կայ հոն անպայման երջանկութիւն կայ, ան է որ զմեզ ֆիզիքական պայմաններէն վեր կը բարձրացնէ և հոգիի կարօտութիւնը կը գոհացնէ։

Գ—27

✱✱

Երջանկութիւնը հոն է, ուր բարձր գորովի, ջինջ համակրութեան և սուրբ սիրոյ զգացում մը կայ որ կը մզէ կը ասնի մինչև անձնագոհութիւն։

Գ—27

✱✱

Մի՛ մոռնաք որ երջանկութիւնը կը խառափի ձեզմէ այն ատեն՝ երբ զուք հեռացած էք Աստուծմէ, հաւատքէ, յոյսէ և սէրէ։

Կարելի չէ երջանիկ ըլլալ առանց Աստուծոյ, առանց սիրոյ, առանց յուսոյ։ Գ—28

Ձեր հողեւոր երջանկութիւնը կը թու-
նաւորուի երբ ուրիշներ կը տառապին. սի-
րեցէք զանոնք իրենց փրկութեան համար.
չկայ երջանկութիւն երբ չենք գիտեր Առ-
աւածոյ մօտ բերել մեր ճանօթները: Ե—36

✠✠

Մարդը ինքն է որ կը պատրաստէ իր
երջանկութիւնը, և դարձեալ ինքն է որ կ'ար-
տարայ, կը փութայ, կը վազէ ձեռք անցը-
նելու համար երջանկութիւն և սակայն չի
զանկար: Գ—20

✠✠

Երջանկութիւնը կցուած չէ արտաքին
իրականութեանց հետ. ան ա'չ կարգի, ա'չ հա-
րըստութեան և ա'չ ստղծութեան հետ որ և է
կայ չունի երջանկութեան պայմանները մեր
ներսիցին են: Գ—25

✠✠

Անզգայութեան մէջ փնտռել երջանկու-
թիւն, պիտի նշանակէր կարծրասիրտ ու քար-
սիրտ ըլլալ և դասել ինքզինքը անասունե-
րուն կարգը: Գ—23

✠✠

Երջանկութեան զլխաւոր վտանգը ա-
պերախտութիւնն է: Գ—178

✠✠

Հոն ուր աւելի հաւատք, բարոյական ուժ, ար-
դարութիւն և ուղղութիւն կայ, հոն կայ նաև

աւելի ազատութիւն, աւելի զօրութիւն,
աւելի լոյս և աւելի իրական երջանկութիւն :

Բ—148

Ուրիշին թարիք ընել, օգտակար ըլլալ և
երջանկացնել զայն, ահա՛ երջանկութեան
անսպառ աղբիւրը :

ա—51

Քահազուքիւն

Նկատի առէ՛ք քնութեան տարերքը, դուք
պիտի համոզուիք թէ զոհողութիւնն է օրէնքը
տիեզերքի Ջոհողութեան ձայնը անոնց մէջ
միայն աւելի զօրեղ կը հնչէ, որոնք ունին
հաւատք :

ե—32

Ջուարճութիւն

Միշտ աշխատելով և երբեք չզուարճանալով
մարդ ապուշ կը դառնայ ի վերջոյ : Ե—344

Ջուարճութիւններն պարկեշտ և չափա-
ւոր սահմանի մէջ՝ նախախնամական օրինաց
և կանոններու համաձայն են, և անհրաժեշտ
մաս կը կազմեն կեանքի :

ե—346

Ընտանեկան կեանք

Ընտանեկան կեանքը մարդկային ամէնէն
վաղեմի և սքանչելի մէկ հաստատութիւնն է :

անհատներուն ֆիզիքական, մտաւորական և բարոյական պէտքերուն զոհացում կուտայ և սեռին շարունակութեան և զարգացման կը ձառնայ։

Ե—229

✠✠

Ամենախոնարհ և խեղճուկ ընտանեկան յառաւորանն իսկ հանգստութիւն մըն է, հոն սիրտերը կը տաքնան հրաշալի հեշտութեամբ։

ա—80

✠✠

Ընտանիքի սէրը մարդասիրութեան ազբիւրն է և ընտանիքը մարդկային ընկերութեան իջարիսին է։

Ե—231

✠✠

Ընտանիքին մէջ երկու որոշ երեւոյթնեք կան. այր մարդու ուժը և կնոջ քաղցրութիւնը, որն է անսահման ուժը, յայտնի է թէ քաղցրութիւնն է։

Բ— 311

Ընկերային կեանք

Ոչ մէկ ընկերութիւն չի կրնար ապրիլ եթէ ան յարգելի շատ անփականութիւնը, պատիւը, կեանքը անոնց՝ որոնցմով կազմուած է ինքն։

զ—157

✠✠

Բնական չէ մարդկային ընկերութիւնը յետադիւրէն արտաքին միջոցներով, ինչպէս

բաւական չէ զայս մը հերկել զայն բեզմա-
ւոր ընելու համար. ուրիշ բան մը պէտք է.
ինչպէս հողին համար, մարդկային ընկերու-
թեան համար ալ պէտք է սերմ մը, նոր կեան-
քի սկզբունք մը:

Բ—162

ԹԵՐՈՒՄԻՆ ԱՐԲԱՊԵԼ

Մարդուն թերութիւնը սրբագրելու ու-
ռաջին միջոցը ինքնաճանաչութիւնն է:

Բ—220

ԹՆՈՒԱՌՈՒՄԻՆ

Թշուառութեան աղբիւրները այնքան
խորունկ են որ բարեմաղթութիւններով չէ
կարելի ցամքեցնել:

Բ—179

ԺԱՄԱՆԱԿ

Մարդուն կեանքը՝ ո՛ր տարիքին մէջ ալ
ըլլայ՝ կապուած է միշտ անցեալին. եթէ անց-
եալին յարգն ու արժէքը՝ ճանչցած է և թա-
փուր չէ թողած, ալ օգտակարապէս զործա-
ծած է ժամանակը՝ կեանքն ալ կ'ըլլայ յոյժ
օգտակար:

Ա—63

✽✽

Ժամանակի կորուստը բացարձակ կո-
րուստ է և անփոխարինելի կորուստ մը:

Ա—64

✽✽

Վաղը այսօրուան թշնամին է: Ա—65

Իրաւունք եւ պարտականութիւն

Իրաւունք եւ պարտականութիւն միեւնոյն
ակդրութենէն երկու երեսակներէն են։ Է—254

Լուսրիւնը

Ձեռ կրնար երեւակայել վշտի եւ առգի
մէջ աւելի մեծ եւ վսեմ արաւայտութիւն մը
քան լուսիւնը։ Գ—277

Խաչը

Նայ խաչ որ ուսերուն վրայ կը կրէ մարդ
եւ կայ նաեւ որ սրտին մէջ կը կրէ։ Կ—127

Խաղաղութիւն

Նրբ մենք մեր մէջ խաղաղ ենք յայնժամ
կրնանք խաղաղ ըլլալ այլոց նկատմամբ . . .
անխորհուրդ, անխոհմ բռն մը կրնայ ամբողջ
հրդեհել, պատերազմ ստեղծել խաղաղ ընկե-
րութեան մէջ։ Բ—298

Խիղճը

Նրբ նկատի չենք առներ խիղճը եւ կ'ա-
րանանք անոր դոյռէն ինչը ուրացած կ'ըլլանք
ճշմարիտ Աստուծոյ, զի յաւիանական Աս-
տուծոյ խղճի Աստուծոն է։ Է—23

Մարդ մը կ'արժէ այն, ինչ որ կ'արժէ
իր խիղճը, ներկայ դարաւ մէջ անհրաժեշտ

է որ խզճի մարդ կազմուի, եթէ կ'ուզենք որ
մարդն իսկապէս ազնուանայ Ե—246

ԽՆԱՅՈՂՈՒՅԻՆ

Ինչ որ խնայողութիւն է արդէն չտե-
ւած է:

Խնայողութիւնը դուստրն է խոհմու-
թեան, քոյրը՝ չափաւորութեան և մայրը՝ ան-
հատականութեան: աշալուրջ պահապանը նը-
կարագրի ողջախոհութեան, պատուաւորու-
թեան... խնայողութիւն կը նշանակէ չափա-
ւորութիւն հաճոյից, վայելքներու մէջ, և հե-
տեւաբար՝ խոհմութիւն և ժուժկալութիւն:
Ա—129

ԽՈՆԱՐԿՈՒՅԻՆ

Չկայ շնորհ եթէ չկայ խոնարհութիւն:
Ե—23

✠

Որքան մեծնանք այնքան պէտք է ճիշ-
թափենք խոնարհ ըլլալու: որքան բաժրանանք
այնքան պէտք է ձգտինք վարերը իջնելու:
Ե—24

✠

Որքան իսկապէս բարձր է մարդկային
հազին, նոյնքան և տւելի ընդունակ է խո-
նարհութեան:
Ա—196

Հողին կրնայ խոնարհիլ նոյնիակ թշնամ-
ւոյն առջեւ՝ երբ կամք, յօժարութիւն և, ի
լրումն ամենայնի, սէր ըլլայ: ա—201

Յարեաւրդմեր

Վիշառ խորհուրդ մըն է, չենք հասկնար
թէ ուրկէ կուգայ ան և ինչու կուգայ մեր
վրայ, նոյն քան՝ երջանկութիւնն ալ խորհուրդ
մըն է՝ ինչպէս մահը, նմանապէս կեանքն ալ
խորհուրդ մըն է: Ե—156

✠✠

Խորհուրդը արտակարգ հմայք մը ունի,
կրօնի հրապոյրն է ան և պաշտումի էական
տարրը: Ե—261

✠✠

Լուսթեան և խաղաղութեան մէջ մո-
քուր զգացմամբ վերացող սուրբ հոգիներու
միայն կը յայտնուին մեծ և սքանչելի խոր-
հուրդներ: Ղ—20

Ծառայել Ստաւոծոյ

Երանի՛ անոնց որոնք ընդարձակ երազ-
ներու մէջ ազատտ մտածումները մէկդի կը
վանեն ու հաւատարմաբար կ'աւելն ծառայել
Աստուծոյ: ա—50

Թէսք

Միսակատարութիւնը կրօնի ծառին կեղեւն է. եթէ կեղեւեւ ծառը, կը չորնայ, անպատու փայտ կը դառնայ. քայց ձէսը որոշ չափով, պարզ և վայելուչ պէտք է ըլլայ. խճողուած ձէսն ու արարողութիւնը կը խեղդեն կրօնի հոգին: Բ—52

**

Մէսերը, ձեւերը կախեալ են ժամանակներէ, միջավայրէ, երկրէ, կլիմայէ, սովորութիւններէ, դաստիարակութենէ, նոյնիսկ քաղաքակրթութենէ... Դ—78

Թնողաց օրհնութիւնը

Ծնողաց օրհնութիւնը կը ստեղծէ, կը բեղմնաւորէ, կ'աւելցնէ, կը բարգաւաճեցնէ, կը ծաղկեցնէ, կը փառաւորէ, կ'ուսճացնէ որդիքն: Բ—110

**

Ծնողքները անպատուող և անարգող և անխնամ ձգող զաւակներու համար սահմանուած է ամօթ և նախատինք: Բ—110

**

Իւրաքանչիւր զաւկի, ըլլայ մանկահասակ կամ չափահաս, նուիրական պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ յարգանք ծնողաց նկատմամբ: Բ—109

Ծուլութիւն

Ծուլութիւնը մայր է ամենայն չարեաց.
աշխարհի ամենէն մեծ չարիքն է այն . ծոյլը
մարդկային ոգի չի կրեր :

Ձար զգացումները միայն ծուլութեան
մէջ կ'աճին : զ—227

Կամքի ուժը

Մեր մէջ իրական ուժ մը կայ, ուժ մը
որ հրաշքներ կը զարծէ . կամքի ուժն է
այն , որ կրնայ տիրել , ազդել զգացումնե-
րու վրայ և հետեւաբար սրտին : զ—254

Կարգապահութիւն

Կարգապահութիւնը անձին զատախարա-
կութեան առաջին պայմանն է : Ե—253

✠

Կարգապահութիւնը կենսական պայմանն
է ներդաշնակութեան և բարօրութեան : զ—180

✠

Ջմարդ հիմեցնողը և յոգնեցնողը ոչ
թէ աշխատութիւնն է՝ այլ կարգի, կարգա-
պահութեան պահանջն է : զ—181

Կարգապահութեան տիրանալու համար
մարդ պէտք է կանուխէն վարժուի բարի և
կանոնաւոր սովորութիւններու: Դ—186

✱✱

Ժողովուրդի մը մէջ կարգապահութիւ-
նը պահպանելու գլխաւոր պայմանն է յար-
գանք և պատիւ երկրի իշխանութեան դրած
օրինաց և կարգաց նկատմամբ: Բ—112

✱✱

Հայ եկեղեցին որ տմէն ազգաց հիաց-
ման առարկայ եղած է, ամենամեծ և ամե-
նասուրբ դպրոցն է յարգանքի. և բացար-
ձակ կրնանք ըսել թէ իր եկեղեցականու-
թեան մէջ պահպանուած և ժողովուրդին
կողմէ պահանջուած կարգապահութեան կը
պարտի իր գոյութիւնը: Բ—115

Կեանք

Ամէն կեանք մասնիկ մըն է աստուա-
ծային կեանքին, ան ինք իր մէջ կ'ամփոփէ
իրական զարգացման անհունապէս ընդունակ
զօրութիւն մը: Ե—95

✱✱

Եթէ կայ բան մը որով մարդկային
կեանքը մասնաւորապէս մեծ նշանակու-
թիւն կը ստանայ, այն ալ յաւիտենականութեան
սկիզբն ըլլալն է: Ե—95

Առանց տարակուսելու կրնանք ըսել
թէ յետ մահու վերապրելու բնազդը... պի-
տի կրնանք զանել ամէն դարերու մէջ, տ-
մէն կլիմայի տակ։

դ—94

✱✱

Վա՛յ անոր՝ որ չի զխտեր թէ ինչ ըսել
է հանգերձեալ կեանք, յաւիտենական և
երկնային կեանք։

ա—227

✱✱

Յաւիտենական կեանքը անհաստեղան
ընտրութեան խնդիր է, կամաւոր հաւատք
կը պահանջուի զայն մերն ընելու համար։

ա—232

✱✱

Առատորանը չի հաճիր կեանքի անուն
տալ այս անտոյգ օրերուն մէջ անցուած
յաճախ խղճալի կեանքին, որ ճնշուած է
օրօրոցի մը և դերեզմանին միջեւ, ուր տ-
մէն ինչ մոշում է և փտութիւն։ Ուրիշ
կեանք մը կայ զոր Յիսուս ցոյց կուտայ՝ իր
բացուած դերեզմանին առջեւ կեցած, յա-
ւիտենական կեանքն է այն, ճշմարիտ ու
երկնային կեանքը։

ա—230

✱✱

Թո՛ղ հաւատացեալները հարիւրաւորնե-
րով, հազարաւորներով զոհուին մահուան

մանգաղին տակ, դեռ մենք կը հաւատանք
թէ անանք կը ծնանին նոր կեանքի մը ար-
շալոյսին տակէն։ Ե—228

✠

Ջանացէք սիրել տյն համեստ կեանքը
որ դուք ձեր ձեռքով չինած էք։ Բ—128

✠

Կեանքը հաճոյք մ'ըլլալէ աւելի պար-
տականութիւն մըն է։ Ե—99

Կեղծաւորութիւն

Մարդ իր թերութիւններով աւելի տա-
նելի է քան երբ ան կը ծածկէ յատուկ դի-
մակով մը ինքզինքը. յայտնի չընելու հա-
մար իր թերութիւնները։ Ե—51

Կիճը

Սովորութիւն եղած է ըսել՝ թէ տկար
է կին արարածը. բայց կայ բան մը, զօրա-
ւոր բան մը որ զինք կը բարձրացնէ և զօ-
րութիւն կուտայ. այդ բանը սիրտն է, սրտի
զգացումն է, սրտի զօրութիւնն է որ կ'ազ-
նուացնէ կինները։ Բ—307

✠

Յարգանքի շնորհիւ է որ կինը կրնայ
իր ամուսնոյն կեանքը երկարել, մինչդեռ
անազնիւ ընթացքով, անարգանքով վերա-
բերուող կինը կը կտրենցնէ իր ամուսնոյն

կեանքի թելը, և բարոյապէս կը սպաննէ
դայն: Բ—112

ԿՐԾՆՐ

Կրօնը շօշափելի ծանօթութիւն մը չէ,
ապացուցուած վարդապետութիւն մը չէ, ա-
րարողութիւն մըն ալ չէ. կրօնը հոգւոյն
յուխտենական հառաչանքն է, յուխտենական
թախչքն է, զէպի անդենականի իրականու-
թիւնները ըզմանք մըն է: Ե—260

Կրօնը չի բացատրուիր. կրօնը սրտին
և խղճին կը յայտնուի, զի կրօնը խորհուրդ
է և պէտք է խորհուրդ մնայ: Ե—159

Այն կրօնը որ կը պահանջէ կեանքի
սրբութիւն, ուղղամտութիւն, կտաարելու-
թիւն, որ կը դատապարտէ կեղծիքը, ա-
զանութիւնը, հպարտութիւնը, և բոլոր
ստորնաքարչ մոլութիւնները, այն կրօնը
ճշմարիտ կրօնն է... այդ կրօնը քրիստոնէա-
կան կրօնն իսկ է: Գ—58

Կրօն և բարոյական մէկ ամբողջու-
թիւն կ'ազմող միութեան մը երկու մասերն
են...

Կրօն ունենալ և բարոյականէ զուրկ
ըլլալ և փոխադարձաբար, ընդունելի չեն,
վասնզի մէկը միւսին հիմն ու ուղղութիւնը
պէտք է որոշէ...

✠✠

Կրօնը և բարոյականը մարդուն երջան-
կութեան համար են:

✠✠

Կրօնը մարդուն և Աստուծոյ յարաբե-
րութիւնն է. իսկ բարոյականը մարդուն և
իր նմանեաց յարաբերութիւնն է: Երկուքն
ալ սէրէն կը ծնանին: Բ—42

✠✠

Կրօնը իր օծութիւնը և վսեմութիւնը
կը կորսնցնէ երբ մարդ բարոյականէ զուրկ
կ'ըլլայ: Բ—43

✠✠

Այն կրօնը որ բարոյականի հետը չէ
լծորդուած հիւանդոտ է: Բ—44

✠✠

Կրօնքն է որ ժողովուրդներու նկարա-
գիրը կը կազմէ և անոնց ճակատագիրը կը
շինէ: Բ—162

✠✠

Բոլոր կրօնի հիմնադիրներու մէջ կայ
վսեմ և նոյնիսկ աստուածային յայտնատե-
սութեանց դրոշմները... Դ—29

Բայց անոնք՝ եթէ բարձրացան ապա-
ռանդանիս մը վրայ, ուրիշ խօսեցան իրենց
երկրպագու աշակերտներուն, չբարձրացան
«խաչի» մը վրայ: Գ—30

Հանոյքը

Հանոյքը անշուշտ պէտք մըն է մար-
դուն համար ինչդէս վայելքը. բայց հանոյ-
քը կեանքի նպատակ ընել, չճանչնալ է
մարդուն կոչումը, չճանչնալ է մարդուն
նկարագիրը...

Հանոյքի նուիրելով ինքզինքը կարելի
չէ իրականացնել երջանկութիւնը: Գ—22

Հանոյքի բաժակը խոր է և զայն կը
պարպեն և դարձնալ զայն կը լեցնեն ան-
դադար. բայց կուզայ որ մը որ կը զգան
բոլորովին յոգնած ինքզինքնին, յափրու-
ցած, ձանձրացած: Բաժակին խորը կայ մի-
այն ձանձրոյթի, անպատուութեան և ամօթի
սեւ մրուրը: Գ—21

Հայոց պատմութիւնը

Մեր անցեալ պատմութիւնը լուսնդէն
հաւատքի խորան մըն է: Ե—145

Հայրենասիրութիւն

... Հայուն համար հայրենասիրութիւնը
ընտանեկան առանցութիւն մըն է և միան-
գումայն նուիրական պարտականութիւն :

դ—163

Ծշմարիտ հայրենասէրը գիտէ հայրենի-
քի բարգաւաճման համար աշխատել, ճգնել,
անոր բնւր սիրով տանիլ առանց որեւէ ա-
կնկալութեան, առանց սպասելու որ աշխա-
տութեան փոխարէն գափնիներ յօրինուին
նակաին վրայ :

ե—34

Ծշմարիտ հայրենասէրը այն է որ հայ-
րենիքի փառքի և մեծութեան համար զոհ-
ուած է, որ իր ևսը մոռնալով միայն խոր-
հած է հայրենիքի ապահովութիւնը, իր ևզ-
բայրներու փրկութիւնը և երջանկութիւնը,
և այսպիսի պայմաններու մէջ զոհողու-
թեամբ ըմբռնուած հայրենասիրութիւնը
հայրենիքի կրօնն է :

ե—34

Հանգիստ

Ստուգիւ խիղճն է որ մեզի կրնայ տալ
ճշմարիտ հանգիստը :

ե—200

Հանդիսարաններ

Մարդ երեք հանդիսարան ունի իր է-
ութեանն բարդաւանման համար. ընտանիք
մը, պաշտօն մը, և հայրենիք մը: Բ—309

Հասարակութիւնը

Հասարակութեան հանդէպ ամէն սնհաս
նուիրական պարտականութիւն մը ունի, որ
է աշխատիլ հասարակութեան շահուն հա-
մար: Անձին շահը խորհողը հասարակու-
թեան թշնամին է: Ե—283

Հարստութիւն

Հարստութիւնը մարդուն իմաստութեան
պատկն է: Ե—164

Մարդ իր հարստութիւնը փոխանակ
կանակը աւանելու պէտք է ոտքին տակ առ-
նէ. որքան տան կանակն առած է ան պի-
տի կքի և պիտի չկարենայ զլուխը վեր
բարձրացնել երկինքի անպատում շնորհե-
րը վայելելու համար. եթէ մարդ գիտցաւ
ոտքի տակ առնել հարստութիւնը, յայնժամ
այդ հարստութիւնը պիտի բարձրացնէ զինք
մինչև և երկինք. մինչև և կատարելութիւն: Ե—174

Հացի խնդիրը

Հացի պահանջը որքան հին, նոյնքան արդիական պահանջ մը, կենսական ու կարևոր հարց մըն է...

Հացի, անօթութեան խնդիրը ընդհանրապէս ծագում կ'առնէ մարդուն անզգուշութիւններէն, մտաւնկերէն: Բայց շնորհալից կեանք մը միշտ կ'աւելցնէ մարդուն չափածները:

Բ—284

Հաւատք

Ո՛վ որ հաւատայ Քրիստոսի, չի մեռնիր, այլ կը ննջէ միայն, և այդ քունին պիտի յաջորդէ օրհնեալ և փառաւոր զարթոնում մը:

Ա—231

✠

Դիտութեան մարդն ու հաւատքի մարդը, թէպէտ տարբեր լոյսերով կ'առաջնորդուին, թէեւ տարբեր ճամբաներէ կ'ընթանան, բայց միեւնոյն տեղը կը հասնին, միեւնոյն փրկիչը կը գտնեն:

Ա—34

✠

... Գրքերու մէջ եղած խուզարկութիւններով կարելի չէ հասնիլ փափաքուած այն կէտին՝ ուր հաւատքով միայն կարելի է հասնիլ:

Ա—35

Իմացական հաւատքը երեւակայական
հաւատք է... ո՛չ ամուլ և ունայն հաւատք
է՝ Որպէսդի իմացական հաւատքը ըլլայ
կենսաւանկ և կրօնական հաւատք, պէտք է
որ սրտով կապուինք և սրտով հաւատանք
Աստուծոյ

գ—83

✠

Աստուծոյ նկատմամբ հաւատք չէ կա-
րելի ձեռք բերել այնպէս ինչպէս դիտական
հշմարտութիւն մը ձեռք կը բերուի տպա-
ցոյցներու շարքով մը

բ—37

✠

Հաւատքին տեղ չէ կարելի համարժէք
բան մը դնել. ո՛չ յոյսը, ո՛չ բարոյականը,
ո՛չ փիլիսոփայութիւնը

ա—233

✠

Կորանցնելով հանդերձեալի հաւատքը՝
մարդ ոչ միայն դժգոհ պիտի ըլլայ ներկայ
կեանքէն այլ և ըմբոստ մը, տպատմամբ մը
պիտի դառնայ ընդդէմ տխուր և մռայլ իր
տպապային հանդէպ, որուն հորիզոնին վրայ
չի տեսներ իր ցաւադին կեանքի համար
ճաճանչ մը, շող մը, լուսալիր գիծ մը,
գէթ նշոյլ մը արդարութեան և բարու-
թեան :

բ—134

Հաւասարութիւն

Կայ իրականաւորի հաւասարութիւն մը օրէնքի առջեւ միայն, իրաւունքի համար միայն, բայց ինչքի և դիրքի համար չի կրնար ըլլալ. բնութիւնը առաջնորդով, առաջնութիւնով, ուժով, ֆիզիքականով, բարոյականով զանազան և իրարմէ տարբեր ուժեր տուած է մարդոց:

Բ—167

Հոգեկան շէնքը

Եթէ նիւթական շէնքերը կը կործանին, հոգեկան շէնքը իրականին մէջ հաստատ կը մնայ, հոգեկանին հետ սիրտը անսասան կը մնայ:

Ե—144

Հպարտութիւն

Կենդանեաց մէջ ամենէն անսիրելի կենդանին ոգնին է, վրանդի որ կողմին որ նայիս սուր փռչերով ծածկուած է: Մարդուն հպարտն ալ կը նմանի ոգնիի:

Ե—223

Աղքատ հպարտը իր կեանքին և անձին վրայ մեծ կարծիք ունի. ան կը մշուի ընդհանուր հասարակաց օրէնքին դէմ ըմբոստանալու. ան չուզելով շուքի մէջ աննշան մնայ, կը նետուի ապստամբութեան մէջ:

Բ—258

Հրաշքներ

Քրիստոնէական կրօնը հողին հետ աւելնաթիւն ունեցող կրօն մըն է. ֆիզիքական հրաշքները կրօնի չեն պատկանիր:

դ—114

✠✠

Հրաշքները բնութեան շեղումները չեն, անբնական բաներ չեն, այլ գերբնական:

ա—45

Ներքին ձգտումներ

Մարդուն ներքին բարոյական, իմացական և ֆիզիքական ձգտումներն որքան աւելնան, այնքան իր փառքի կատարելութեան պիտի մօտենայ:

բ—259

Ճշմարտութիւնը

Ճշմարտութիւնը՝ իբր հաստատուն գետին՝ մարդկային ընկերութեան բարոյական շէնքերն իր վրայ կը պահէ հաստատուն և կանգուն:

ա—85

✠✠

Ճշմարտութիւնը հարստութիւն մըն է:

Ճշմարտութիւնը զօրութիւն է:

Ճշմարտութիւնը աշխարհի փրկութիւնն է:

ա—87

Յաճախ ճշմարտութիւնը նշարակի պէս
կը կարէ, և կ'արիւնէ, բայց բուժիչ ու
մաքրիչ է, մինչ ստուիժիւնը իբր թոյն, կը
թունաւորէ և կը մահացնէ: ա—88

✠

Ճշմարտասէր բլլալ, ճշմարտութիւնը
յարգել, տակ առնէ ինչ որ սուտ է և
կեղծ, տախտակաւ և վահանձն բնաւորու-
թեան յատկութիւն մ'է որով մարդ իրա-
ւամբ արժանի կ'ըլլայ մարդկային ընկե-
րութեան մէջ վստահութեան և համակրա-
նաց: ա—86

✠

Մարդուն արժանիքը չէ թէ միայն ճշ-
մարտութիւնը սեփականելուն մէջ կը կա-
յանայ, այլ այն անկեղծ զգացման մէջ՝ ո-
րով նա կը ջանայ ստութեան, կեղծիքին և
խտրեքայութեան վրայ յաղթանակ մը տա-
նիլ, ճշմարտութեամբ և ճշմարտութեան
համար: ա—86

✠

Մարդուն արժանիքը եւս տառակ կը
կայանայ չէ թէ ճշմարտութեան ստացման
հաւանութեան մէջ, այլ ճշմարտութեան հե-
տադատութեան մէջ, որով միայն մարդ կը
բարձրանայ, կ'ազնուանայ և իր կարողու-
թիւններովն կը կատարելագործուի: ա—87

Աւելի գիւրին է ճանչնալ սխալը քան
զսնել ճշմարտութիւնը. սխալը մակերեսի
վրայ կը տեսնուի, մինչ ճշմարտութիւնը
ծածկած կ'ըլլայ և զայն զսնելը ամէն մար-
դու զործ չէ։

ա—87

✱✱

Ամէն ճշմարտութիւն, ամէն նորու-
թիւն, ի սկզբան չ'ընդունուիր, այլ ասե-
լութեան և հայհոյանքի առարկայ կը դառ-
նայ։

ա—205

✱✱

Սիրեցէք ճշմարտութիւնը երբ երիտա-
սարդ էք և ոսկորնիդ կը խայտան, երբ
հասուն տարիք մը ունիք և խելահաս էք,
երբ ծերացած էք և արիւննիդ ցամքած չէ
զեռ։

ա—93

✱✱

Ծշմարիտ եղէք ձեր ազօթքներուն, ձեր
գործերուն, ձեր խօսքերուն, ձեր ընթաց-
քին, ձեր յարաբերութեանց մէջ։

ա—92

✱✱

Դուք կը կարծէք որ ճշմարտութիւնը
զսած էք, ջանացէք զայն տորածել. կը
կարծէք որ այսինչ անձը կը հեռանայ բարի
նամբէն. ցոյց տուէք իր սխալը. բայց ցոյց
տուէք համոզելով զինքը։

բ—188

Ճշմարտութեան պաշտպանները ամէն
հայածանքներու ենթարկուած են . բայց ի-
րենց մահէն յետոյ անոնց դործքերը գնա-
նատուած ու արժանիքն ին հռչակուած և փա-
ռարանուած են :

գ—35

Մահը

Սկեպտիկ մարդուն կեանքին ամենէն
աւելի սոսկում ազդող, իր սրտին թելերը
պրկող և իր ջիւերը թռնդ հանող եթէ
կայ բան մը այն ու մահն է :

ա—226

❧

Ինչ աղետալի բան կ'ըլլար մահը, երբ
չըլլար յարութիւն մեռելոց, երբ անանկ
գիտնայինք ու հաւատայինք թէ մահուամբ
կը հողանանք, թէ մեր մարմինն ու հոգին
պիտի մեռնեն չեղած և փտած ու յախտե-
նապէս խառնուած կոշտ ու կարծր հողին
հետ :

ա—227

Մայրերու դերը

Մայրերն են որ կը կողապարեն, կը
ստեղծեն իրենց զաւակաց խօսքը, լեզուն,
զգացումը, գաղափարը, թոխչքը, նայուած-
քը, ձեւը, շարժումը, վերջապէս միայն և
միայն մայրն է որ ամենայն ինչ կուտայ, կը
պատրաստէ :

բ—309

Մարդը

Մարդ աշխարհ կուգայ իբր ազատ էակ
մը . սննդ ունի ազատ կամք մը . ոչ ոք կըր-
նայ բռնանալ այդ ազատ կամքին վրայ . և
մենք մեր ազատ կամքովը կը զործենք
կամ ի նպատակ մեզի կամ ընդդէմ մեզի :

դ—62

Մարդուն մէջ ինքնածին տառապա-
թիւններ կան որոնք ալէսք է նկատողու-
թեան տանուին :

բ—61

Մակերեւութային մարդն է միայն որ
արտաքին երեւոյթներուն կը նայի , հպարտ
մարդն է միայն որ անտաի մեծութեանց կը
տենչայ , ալէս մարդն է միայն որ կը գնա-
հատէ շողացող և փայլուն իրերը :

դ—147

... Մարդը երկրի համար չէ ստեղծուած ,
սնոր վախճանը վիշտ ու տառապանք չէ ,
այլ երկինքի համար ստեղծուած է ու վախ-
ճանը երկնային փառք է :

Ներկայ մարդը թղուկ մըն է , և շատ
իրաւամբ ըսուած է թէ քանի մարդուն ի-
մացականութիւնը զարգանայ գէպի արտա-
քին աշխարհը , այնքան կարծես պիտի
փակուի հոգեկան աշխարհը իր հանդէպ :

դ—22

Մարդկութեան ծառայողները

Մարդկութեան մեծ ծառայողներն ա-
նոնք են որոնք ունեցած են երկառասարդու-
թեան մէջ դժուարին պայմաններով կեանք
մը, և յամուռ աշխատութեամբ օգտակար
հանդիսացուցած են իրենց անձը: դ—61

Մեղքը

Մեղքը մարդուն թշնամին է հակառակ
իր հրապոյրին և գրաւիչ հանդամանքին: Բ—182

Մեղքը ցանկութեան լոյս աշխարհ
գալն է: Ե—249

Միամտութիւն

Խորագիտութիւնը առանց միամտու-
թեան խորամանկութիւն է, խաբերայու-
թիւն է. և միամտութիւնը առանց խորա-
գիտութեան խմցականտկարութիւն է, գիւ-
րախաբութիւն է, անմտութիւն է: Ե—45

Միամիտ ըլլանք, այսինքն ըլլանք ինչ
որ ենք, այս կը պահանջէ պարկեշտութիւ-
նը և այս է ամենէն պատուաւոր և ապահով
բանը: Ե—52

Միութիւն

Միութիւնը, միաբան գործակցութիւնը
յառաջդիմութիւն է։ դ—73

Սրտերու միութեամբ, ջանքերու ներ-
դաշնակութեամբ է որ ընտանիքներ, ազ-
գեր և ընկերակցութիւնների կր կազմուին,
կը պահպանուին և կը բարգաւաճին։ դ—74

Որպէսզի միութիւնը երջանիկ ըլլայ
պէտք է որ անիկա ազատ հիմերու վրայ
գրուի։ դ—74

❖❖

Գիտէ՞ք ուր է հաստատուն և իրական
միութեան գետինը։ Ձերէն պիտի ազդու և
բարին սիրելու մէջ է։ դ—79

Մահի մշակում

Մտքի մշակումը երջանկութիւն չի բե-
րեր, ընդհակառակը ցաւեր կ'աւելցնէ. մտքի
մշակումով մարդուն նկարագրիւր չի փոխ-
ուիր, բայց սրտի և խղճի տաքինութիւ-
նով կարելի է տպանովել երջանկութիւնը։
Է—158

Յաղթանակը

Յաղթանակը անոնցն է որոնք ինք-
զինքնին կը նետեն կռիւին մէջ առանց

հնարամտութեան զէնքերու, մի միայն ի
 ձեռին ունենալով հշմարտութեան և սիրոյ
 նշանակը, խաչը: Է—49

Յառաջդիմելու պայմանը

Յառաջդիմելու, զարգանալու, տիրու-
 նալու առաջին պայմանը խոնարհութիւնն
 է. պէտք է խոնարհի մարդ որ ստիճի, պատ-
 րաստուի, զարգանայ և ապահովէ իր յա-
 ռաջդիմութիւնը: Բ—264

Յարատեւութիւն

Յարատեւութիւն, այսինքն մարդուն
 մէջ կուտակուած և շարունակող կորովը,
 կ'աւելնայ հեռզհեռէ և կը տեւէ ու կը
 զերջանայ յաղթելով ամէնէն աննուաճ ար-
 քելքներուն: Դ—156

Յարգում

Հոն ուր կը պակսի յարգանքը հոն
 հեռզհեռէ կը տիրէ անամօթութիւնը, ան-
 պարկեշտութիւնը, լիտիութիւնը... հոն ու-
 մէն բոն անզգայիօրէն կը քայքայուի, կը
 նուաստանայ, կը գոհականայ, և կը գիւտ-
 նայ: Բ—107

✱✱

Մարդ ինքզինքը ազատ զգալէ տեւի

պէտք է ինքզինքը վարձեցնէ յարգանքի իր մեծերուն, իր գլխաւորներուն նկատմամբ. պատուել զիանալու է իր մեծերուն կամքը, անասլու է անոնց խորհուրդներուն, մեծապէս յարգելու է իր ազգին անգին աւանդութիւններն ու պահանջները:

Բ—106

Յարգանքը քրիստոնէի կեանքին հիմնական տաքինութիւններէն մին է: Բ—105

Յարգանքը մարդուն բարոյականին և նկարագրին պահպանմանը նպաստող ուժն է:

Բ—105

Առանց օրէնքի, աւանդութեանց, մեծերու, նուիրական ժառանգութիւններու նըկատմամբ յարգանք ունենալու, մարդ կարելի չէ որ ապահովէ աեւտկանութիւնը այն բարիքներուն և առաւելութեանց որոնք շահուած են իրեն իր նախնիքներէն:

Բ—106

Ազգի մը նկարագիրը, իր գոյութիւնը, իր նուիրական աւանդութիւնները, իր անգին ժառանգութիւնները, իր խօսուն յիշատակները կը պահպանուին մի միայն յարգանքի տաքինութեամբ:

Բ—106

Ձոյսը

Յոյսը չարժիչ մեծ ոյժ մըն է, որ կը
քալեցնէ մարդկութիւնը: դ—239

**

Յոյսը չէ թէ միայն խոնդ է զօրու-
թիւն կը ներշնչէ այլ է կ'ընծայէ ուրախու-
թիւն: Ե—117

**

Երբ կը պակսի սրտին մէջ յոյսը, մար-
դուն աշխատութիւնը այլևս անկարելի կը
դառնայ և կատարեալ վատութիւնը զինք
կը պաշարէ: Ե—116

**

Մեր հաւատքը Աստուծոյ նկատմամբ
որքան մեղ ողբերէ, այնքան աւելի յոյսը
կը զօրանայ մեր մէջ: Ե—114

Յիսուս Նազովրեցի

Նազովրեցի Յիսուսը իր ոտքը մեր
երկրագունդին վրայ դնելն է վեր քաղա-
քակրթութիւնը նոր զարկ, նոր կերպա-
րանք, նոր ոգի, նոր նշանակութիւն ստա-
ցած՝ անդադար կը յառաջդիմէ իր հերոս-
ներու տարած բարոյական մեծամեծ յաղ-
թանակներովը: դ—97

Այո՛, այժաք է Յիսուսի հետ տառապիլ,
Անոր հետ փառաւորութիւն համարոյ ա—288

✠✠

Յիսուս սերմնացան մըն է, սիրոյ և ար-
դարութեան սերմը կ'աւելցանել արտի ար-
տին մէջ: Բ—162

✠✠

Իր սքանչելի դարձերը հրաշքներ չէին,
այլ հոգեկան աշխարհի մէջ դոյութիւն ու-
նեցող ուժերու յայտնութիւններն էին:

Բ—199

✠✠

Յիսուս՝ ճշմարտիւ, ճշմարիտ լոյսն է
մարդկութեան. իր լոյսին սահմաններէն
անդին եղողները՝ չունին ճշմարիտ հան-
դերձուի կեանքի հաւատք, չունին Աստու-
ծոյ մասին զողովար, չունին յաւաքդիմու-
թիւն...

ա—99

✠✠

Բայց Քրիստոսէ կ'արձակուի լոյսն
կեանքի, լոյսն յաւոյ, լոյսն հաւատքի:

Յիսուս կը շողայ մեր հոգւոյն մէջ մի-
այն այն ստին, երբ մենք գիտենք տեսնել
ներքին նայուածքով մը, և այդպիսի նայ-
ուածք մը մեզմէն ամենէն տկարը կամ ա-
մենէն տգէտը իսկ պիտի կրնար սանկնար:

դ—369

Թխուսի յարութիւնը

Իրապէս և ճշմարտապէս Թխուսի յարութեան այն ատեն հաւատացած կ'ըլլանք, երբ մենք յարութիւն կ'առնենք ներքնապէս :

Բ—225

✠✠

Եթէ մենք շարունակ մեր մէջը գիտենք խաչել ատելութիւնը, անձնասիրութիւնը, անմաքութիւնը, հպարտութիւնը, գիտնանք թէ յարութիւն պիտի առնէ մեր մէջ սիրոյ, սրբութեան և խոնարհութեան հոգին :

Բ—225

Ներդամաւորիւն

Աններող մարդուն հոգին քինախնդրութեան և վրէժխնդրութեան հետեւանօք ալիստով վիճակ մը կը ստանայ որ զինք կը տառապեցնէ և կը չարչրկէ :

Դ—250

✠✠

Արժանապատուութիւնը հոն է՝ ուր ցոյց կը արուի ներում, փոյթ չէ թէ այլք նկատեն տկարութիւն :

Դ—252

✠✠

Ներդամաւորիւն ունենալ տպուկանած անձերու հանդէպ, կը նմանի հօր մը սիրոյն որ պիտի ձգէր իժը աղաչու իւր մանկան օրօրոցին մօտ :

գ—160

Շո ալլուքիւն

Շո ալլը չի գիտեր դրամին պէտքը և
արժէքը: ա—124

✱✱

Մոխած ըլլալու համար ծախսելը ան-
խառնաւթիւն է, չըսեմ յիմարութիւն: ա—124

✱✱

Շո ալլութիւնը մարդկային ընկերու-
թեան բարբոսութեան թշնամին է: ա—124

Ողջմտութիւն

Ողջմտութիւնը կը պահանջէ որ կան-
խակալ կարծիքով չլերարեցունք ունէ ի-
րողութեան հանդէպ: դ—97

Ուժը

Որքան մարդ զարգանայ մտաւորապէս,
այնքան նիւթական ուժը իր արժէքը կը
կորսնցնէ: գ—38

✱✱

Բիրտ ուժէն դերազանց ուժ մը կայ որ
իրական օրէնք մըն է, գաղափարի հակադ-
րումն է այն ընդդէմ բիրտ ուժին: գ—37

✱✱

Ուժը կը յանդգնի ամէն ինչ խեղդել.
խեղդել սիրտը, խեղդել խիղճը, խեղդել

ամէն նախարարութիւն մի միայն զարհու-
րելի տիրապետութիւնը տարահալելու և ի-
րականացնելու համար, փոյթ չէ թէ ինքը
լռութեան, խուսրի և տառնձնութեան մէջ
մնայ :

գ—34

Ուսումը

Չկայ էական կապակցութիւն ուսման և
երջանկութեան մէջ :

գ—24

Զարբ

Աստուած չստեղծեց չարը, այլ ստեղծեց
միայն չարին կարելիութիւնը, վասնզի չա-
րը անբաժանելի է կամքի աղատութենէն :

բ—185

**

Վաստ մըն է այն, որ փոխանակ չարը
մատնանշելու ինքն իրեն կ'ըսէ սինչո՛ւս
սլէտք, ինչո՛ւ անհաճոյ ըլլամ, ինչո՛ւ ինծի
դէմ գրգռեմ այլոց արամադրութիւնները :

գ—158

**

Անոնք որ միշտ չար են օր մը կրնան
արգար և բարի ըլլալ. հրահանգեցէք զա-
նոնք, յորդորեցէք և մի՛ հալածէք :

բ—187

Աստուած չի հակառակիր չարին, բայց

չարէն կը քաշէ շարունակ բարիքս զ—244

Ուր պայքար չկայ, հոն չկայ նաեւ յաղ-
թաւթ իւնս զ—279

✠

Բոլոր գիտակից մարդկութիւնը իր
մարմնոյ և հոգւոյ պայքարին իրազեկ է զ—92

Պատարագը

Պատարագ, քարաղ, սուրբ խորհուրդ-
ներ, բոլոր ասոնք իբր անասնելի նշաններ
նպատակ ունին հոգեկան շնորհներն խոր-
հրդանշելու և մեզի հասկնալի ընելու ի—191

✠

Պատարագին սրբութիւնը մատուցանու-
ղին մաքուր ըմբռնումին հետ կապուած է.
պատարագին արտաքինը նշանակութիւն
չունի ի—124

Պարտականութիւններ

Մեզմէ ամէն մէկուն կեանքը կը կաղ-
մուի շատ ոննչան, շատ խոնարհ, շատ չըն-
չին փոքր պարտականութիւններէ, որոնք
սակայն կեանքի համար խիստ կենսական և
անհրաժեշտ են ի—218

Երեք առաքինութիւններ կան որոնք մեզ կրնան առաջնորդել մեր պարտականութեանց կատարման. խոհեմութիւնը, համրային եկեր, եւ բարոյական արիւթիւնը:

Պարտականութեան կատարումը ճշմարիտ աղբիւրն է ներքին բովանդակ բարութեան:

Ուր պարտաճանաչութիւն չկայ, հոն իրաւունքը իր ձայնը չի կրնար լսել ի ընել:

ա—139

Պետութիւն եւ կրօն

Պետութիւն մը որ պայքար կը բանայ կրօնքի դէմ, պետութիւն ըլլալէ կը դադարի եւ կը դառնայ կրօնական ազանդ մը:

դ—202

Սերմեր

Երիտասարդներ, հակեցէք ձեր կեանքի արշալոյսին երբ կը ցանէք սերմեր ձեր հողոյն մէջ. ցանեցէք մօքուր եւ նուիրական սերմեր, ցանեցէք զգուշութեամբ, ըզգաստութեամբ, քաղցրութեամբ եւ խոնարհութեամբ, որպէսզի ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ ու կարենաք քաղել բարի պտուղները եւ զձեզ շրջապատողներու հիացման եւ յարգանքին արժանանալ: դ—61

Սէրը

Սէրը մաքուր և բարի սրտին կը պատ-
կանի, չարերը չեն կրնար սէր ունենալ:

Ե—70

Սէրը աստուածային է, սէրը հրաշա-
գործ է, սէրը անսահման և յուխունակուն
է, սէրը վերջապէս ինքն իսկ Աստուած է:

Ե—70

Սէրը գերազանց հրաշալիքն է աշխար-
հի, ձգողական ուժին պէս է ան՝ որ իրարու
կը կապէ ամենէն մեծերէն սկսեալ մինչեւ
ամենէն փոքրերը: Արեւուն պէս է ան՝ որ
առանց ճիգի կը զարթուցանէ բնութիւնը
ձմրան սառնամանիքներէն վերջ: Պ—240

Սիրտ մը որ սէր չունի կը նմանի եր-
կինքի մը արեւ չունի, այն որ սէր չունի
սիրտ չունի, անոր ներախօյն գեւեր կը բը-
նակին: Կ—174

Սէրը չէ կարելի բաժնել արդարութե-
նէն և արդարութիւնը պէտք է ըլլայ սիրոյ
յայտնութիւնը: Գ—224

Կրօնք և խմտտասիրութիւն աստուած-

ծային խորհուրդներու մէջ կը տեսնեն մի-
ութիւն մը որ կը կոչուի սեբը: զ—82

✠✠

Սէլը տունկի մը կը նմանի որուն տ-
նուշահասութիւնը չեա զգար մինչեւ որ ոտ-
քերու տակ չճմլուի. այս անուշահասութիւ-
նը երջանկութիւնն է: զ—28

✠✠

Սէլն է միայն որ սրտի, զգացումներու
կալուածին կը պատկանի և խորիւսին ու
տրաման է հաւատոյ և յաւոյ... ո՛չ հաւատ-
քը և ո՛չ յոյսը չեն կրնար գոյութիւն ունե-
նալ տուննց սիրոյ: Բ—95

✠✠

Սիրոյ զգացումը գոլտը, մատաղ և տ-
րի հոգիններու կը պատկանի, որոնց համար
տայը, զոհելը սուլի կ'արժէ քան տանելը
և շահելը, որոնց ներշնչող յարացոյցը Քը-
րիստոսն է, որոնց համար հանրութեան շա-
հը գերադաս է անհատական շահն, որոնց
համար ծառայել սուլի մօտ է սրտի քան
հրամայելը, որոնց համար անձը ուրանալու
տատիճան սիրելը զոտք մըն է, օրհնութիւն
մըն է: զ—21

✠✠

Երկինքի մէջ չեն հաւատար, այլ կը
տեսնեն, կը գիտեն. երկինքի մէջ չեն յա-

սար. հոն յոյսը կը փոխուի իրականու-
թեան. բայց հոն կը սիրեն, կը սիրեն. սէրը
երկինքն իսկ է. սէրը կը մնայ, սէրը կ'ապ-
րի յաւիտենապէս. անիկա յաւիտենական
անվերջ առաքինութիւնն է։ Բ—101

✠✠

Ոչ մէկ բան այնքան աւելի հզօր է որ-
քան սէրը, դրական և ժխտական կրկնակ
տեսակէտներով, ինչպէս և թէ գիմագրելու
և թէ յաղթելու համար։ Բ—97

✠✠

Եթէ հաւատքը կը տեղափոխէ լեռները,
սէրը կը տեղափոխէ աշխարհները, զանոնք
վեր ի վայր կը շրջէ և ի նորոյ կը ստեղծէ։ Բ—98

✠✠

Մեր առ Աստուած սէրը ճշմարիտ սէր
չի կրնար ըլլալ, երբ կը պակսի մեր մէջ
սէր առ ընկեր։ ա—176

✠✠

Սիրուիլ առանց սիրելու փառասէր-
ներու ցանկութիւնն է։ գ—27

✠✠

Որքան ասին մարդ գիտէ սիրոյ կեան-
քը ապրիլ, ան միայն կրնայ իր մարդկային
բնութեան մէջ թափանցել առ Աստուծոյ
բնութիւնը և ապրիլ իր Մարդ Աստուած
կամ Աստուծոյ Որդի։ գ—317

Սիրտը

Մարդուն սիրտը խորունկ անդունդ մըն է որ (երբ գոհունակութիւն չկայ) բոլոր երկրին ուրախութիւնները չեն կրնար լեցնել երբեք:

Երանի անոր որ թէեւ կորանցուցած իր մարմնական կորովը, թէեւ պաղած իր արիւնը երակներուն, թէեւ թուլցած արտփիւնը կուրծքին, այլ չէ մարած սրտին ճշրագը:

F—131

Եթէ կայ բան մը մարդուն մէջ որ զայն կը բարձրացնէ և կ'ազնուացնէ, սիրտն է այն, հոգւոյն սրբութիւնն է, զգացումներուն ազնուութիւնն է, մէկ բառով խելքն է այն:

դ—71

Մօր մը սիրտը սահման չունի, չի սահմանափակուիր. սրտի իշխանութիւնը միայն մայրերուն սեփական է:

F—310

Խարդախ սիրտէ մը միայն խորամանկութիւն և խաբեբայութիւն կը բղխի:

ա—86

Ստուբիւն

Ստուբիւն, կեղծիք անկենդան արձաններ են, փռւեալ գերեզմաններ են որոնց ասկ փառած ու նեխած սակորներ, կմախքներ կան. տերեւաղարդ՝ բայց անպատու վայրի ձիթենիի մը կը նմանին անոնք:

Յրբուրիւն

Առանց արտի սրբութեան փրկութիւն
չկայ: q—254

Աստուած կը ցոլանայ յատկ, պապղուն, մաքուր արտի մը մէջ, նման այն լեակներուն՝ ռէր կը ցոլանան իրենց շուրջ եղերուող լեռներու բարձրաբերձ գագաթները. որքան տունն պղտոր է սիրտը կարելի չէ որ հան ցոլանայ Աստուծոյ գէմքը:

q—251

Որքան տունն որ մարդ կրնայ սուրբ սիրտ մը ունենալ իր կուրծքին տակ, ան տմենէն տակի ընդունակ պիտի ըլլայ հաւատարու Աստուծոյ գոյութեան:

q—251

Որքան կը մրտի, կ'ալտոտի սիրտը՝ այնքան Աստուծոյ գոյութեան մասին հաւատքը կը տկարանայ:

q—251

Վայելում

Աստուծոյ կամքը տոաջնորդ բռնենք՝
վայելիկուհ համար բարին և օգտակարը:

ա—51

Վարձատրութիւն կամ պատիժ

Աստուած երկնային նշաններով զմարդ
չի շանթահարեր. Աստուած ազտա կը թողու
զմարդ, որպէսզի ինքն իսկ պատրաստէ իր
վարձատրութիւնը կամ պատիժը: ղ—62

Վիշտը

Վիշտը ոչ միայն կը մղէ զմարդիկ ի-
րարու մօտենալու ի պաշտպանութիւն մի
միմանց, այլ աւելին կ'ընէ. ան զանոնք կը
ստիպէ որպէսզի սիրեն զմիմեանս: գ—172

Ոչ մէկ բան արդարեւ կրնայ այնքան
միացնել մարդը մարդուն որքան վիշտը:

գ—171

Վշտի և սուգի միջոցին արդիւիւլ ար-
ցունքը կը նշանակէ բնութեան դէմ շար-
ժիլ:

գ—284

Մարդ մինչեւ որ վշտի և տուտպանքի
հարուածները չստանայ՝ ան չի դառնար իր Ա-
բարչին. ով որ վիշտ կրած է, անիկա կա-
րելի չէ որ անհաւատ մնայ:

բ—78

Վստահութիւն

Ուր վստահութիւն կը պակսի, հոն ըն-
կերական յարաբերութեան կապերը կը
կնճռոտին: ա—85

Երբ մարդ չ'ունենար վստահութիւն
Աստուծոյ վրայ, այլեւս չի կրնար վստա-
հութիւն ունենալ նաեւ իր նմանաց վրայ
և այնուհետեւ կը սկսի մարդոց մէջ պո-
տերայմ, աւեր և քայքայում: Ե—124

Հաւատքը էականապէս վստահութեան
զորք մըն է և չի կրնար ուրիշ բան ըլլալ: Ե—55

Վստահութիւն և համարում վայելելը
այնպիսի թանկագին բարիք մըն է որ շատ
քիչեր պիտի ուզէին անատրերը ըլլալ այդ
մասին: Ե—53

Վրէժխնդրութիւն

Վրէժխնդրութիւնը շատ բան կը խոս-
տանայ, բայց կը մոլորեցնէ քեզ: ա—49

Տառապամբ

Տառապանքները կ'աղնուացնեն, կը
փրկեն զմարդ: Բ—129

Ցառը եւ ոգիմ

Բան մը երբ «ըստ տառին» կը մեկնա-
բանուի, յառաջ կուգայ մթութիւն, անմը-
տութիւն, վնասութիւն և վերջապէս մահ։
Ընդհակառակն բան մը երբ «ըստ ոգւոյն»,
ըստ իմաստին կը մեկնաբանուի հոն կուգայ
անընդմիջութեամբ լոյս, եռանդ, խանդ և
կեանք։

դ—83

Ցգիտութիւն

Տգիտութիւնը թշնամի է առաքինու-
թեան և բարոյականի. մայրն է ամէն նա-
խապաշարութիւն և ամէն կարգի մոլութեան։

գ—24

Ցկարութիւն

Եթէ մարդ ճանչնար իր տկարութիւնը,
գիտական հրաշալի յայտնութիւններէն ա-
ւելի կարեւոր պիտի ըլլար իր անձին հա-
մար այս ճանաչողութիւնը։

դ—23

Ցխրութիւն եւ ցաւ

Այն որ տխրութիւնը և ցաւը կ'ուզէ
վանել իր մտքէն, երբեք չէ ըմբռնած Աւե-
տարանը։

ա—78

Յրանջալ

Մենք իրաւունք չունինք արանջալու,
վասնզի մեծաւ մասամբ մենք մեր ձեռքով
մեր վրայ կը բերենք ատապարտեքները և
վիշտերը և մենք ենք հեղինակը մեր ատ-
ապարտեքներուն:

գ—148

Յանկուրիւն

Ըստ ինքեան ցանկութեան արմատը գի-
ւային հաստիքութիւնն է:

ե—251

Փառք

... Անկեղծ համակրութեան, ուղղամե-
տութեան մէջ կը կայանայ անկեղծ վառքն:

ա—15

Փափաք և զօրծ

Փափաքիլը զօրծել չէ, վասնզի վափա-
քիլը կամենալ չի նշանակեր. մինչդեռ զօր-
ծելը կամենալ է:

ա—56

Փիլիսոփայութեան պտուղը

... Փիլիսոփայից հանճարով աշխարհ
լուսաւորուեցաւ իմացականութեամբ, բայց
բարձրով մնաց շատ տնկեալ և վատթար և
հղաւ փիլիսոփայութիւնը ասպականութիւն
և անէծք բարոյական աշխարհին:

բ—202

Փորձաբիւց

Մարդ կրնայ փորձութեան ենթարկուիլ
թէ իսկ մեղք չունենայ, և ամէն փորձաւոր
մեղաւոր չէ: Կ—43

Քաղաքական հարցը

Քաղաքական հարցին խորը կը գտնուի
ընկերական հարցը, և ընկերական հարցին
խորը կը գտնուի կրօնական հարցը: Գ—44

✻

Կը սխալին ամէն անոնք որոնք կը
կարծեն թէ քաղաքային կեանքը միայն
նիւթական շահերով պէտք է զբաղուի, և
իր զօրութիւնը նիւթական ուժի վրայ պէտք
է կառուցանէ, նկատելով որ իրաւունքը
զօրաւորինն է: Պետութիւնը բարոյական
նկարագիր ու պէտք է ունենայ: Բ—61

Քարոզիչը

Աւանց քարոզիչի եկեղեցին կը նմանի
աւանց թռչունի վանդակի:

✻

Քարոզիչը բժիշկ է, մարգարէ է, քա-
րոզիչն է որ կեանք կուտայ Աւետարանի
խօսքերուն: Դ—135

Քրիստոնէութիւն

Քրիստոնէութիւնը, փրկատիայութիւն
չէ, ան ուրիշ բան մըն է. քրիստոնէութիւ-
նը չնորէ է, քրիստոնէութիւնը փրկութիւն
է։

է—53

Որպիսի առարկութիւններ որ կ'ուզէք
հաննցէք ընդդէմ քրիստոնէութեան, բայց
տեղ մը կայ ուր ստիպուած էք կենալու և
խորհելու, բացատրելու համար թէ՛ ինչու
քրիստոնէութեան հետ յառաջդիմութիւն և
կեանքի՝ ճոխութիւն կայ և առանց անոր
անշարժութիւն և ամլութիւն։

գ—103

Քրիստոնէութիւնը չ'ուրանար ինչ որ
իրական է. չ'ուրանար ոչ կեանքի բարու-
թիւնները և ոչ ալ աշխարհի չարութիւն-
ները, ոչ ուրախութիւնները, և ո՛չ ալ
տրամաթիւնները, միայն ան կը կերպա-
րանափոխէ ամէն ինչ, կը մեղմացնէ վիշաք,
կը լեցնէ առաքանքներու վիճը, կուսայ
ուրախութեան վռեմ և սուրբ նկարագիր
մը, ան չ'արգիլեր երջանկութեան իրակա-
նացման միջոցները, այլ կ'ապահովցնէ մաւր-
դուն երջանկութիւնը։

գ—20

Քրիստոնէութիւնը երբեք չ'արհամարհեց հարատւութիւնը՝ այն պարագային մէջ, երբ զիւրակեցութեան միջոց մըն է եղած այն և ո՛չ կեանքի նպատակ: ա—121

✠✠

Քրիստոսի կրօնը որքան փիլիսոփայօրէն մեկնաբանուեցաւ և բացատրուեցաւ, այնքան կնճռոտութեանց և անհասկացողութեանց ենթարկուեցաւ: Բ—233

✠✠

Կրօնը մեկնաբանութեան, բացատրութեան կարօտ չէ. կրօնը կրօնով միայն պէտք է մեկնաբանել. Ս. Դիրքը Ս. Դրքով պէտք է բացատրել: Բ—233

Քրիստոնէից խաչը

Եթէ դուն զուարթութեամբ կրես խաչըդ, խաչն զքեզ պիտի զօրացնէ և առաջնորդէ փափաքելի վախճանին, այսինքն հոն ուր նեղութիւնը պիտի զերջանայ, թէեւ այս աշխարհին մէջ ո՛չ երբեք: ա—269

✠✠

Ան որ սիրով կը կրէ խաչը, թէեւ կը վշտակրի՝ բայց նեղը չ'իյնար. թէեւ կարօտ կը մնայ՝ բայց երբեք չի յուսահատիր. թէեւ կը հալածուի՝ բայց երեսէ չի ձգուիր. թէեւ կ'իյնայ՝ բայց չի կորսուիր: ա—274

Օրէցֆը

Տիեզերքի մէջ օրէնքն է որ կը տիրէ,
անկէ դուրս որեւէ բացառիկ օրէնք չկայ:
բ—199

Օրերու գարծաձուրիներ

Ջանացէ՛ք ձեր մէն մի օրն ծաղիկ մը
ընել անբիծ և անթաւամ, կազմելու հա-
մար կեանքի յաղթութեան պատկը: ա—69

ԻՐ ՎԵՐՋԻՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.—

ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ուղղուած Ամերիկեայ Գերապատիւ եւ
Արժանապատիւ Հովիւներուն, Պատ. Հոգա-
բարձուքեանց եւ Սիրելի Ժողովրդեան:

Մերձակայ Նոր Տարւոյ եւ Ս. Մննդեան
խորհրդաւոր տօնախմբութեանց առթիւ
պարտականութիւն կը համարեմ ներկայ
գրութեամբս Ամերիկայ Հոգեւոր Հովիւ-
ներու եւ Հոգաբարձութեանց եւ Ժողովուր-
դիս սրտագին օրհնութիւններ եւ մաղթանք-
ներ նուիրել եւ նաեւ արտայայտել ինչ որ
կը զգամ իրենց համար եւ կը մտածեմ յօ-
գուտ գողութիւն բարօրութեան եւ յառաջ-
դիմութեան:

Առաջին օրէն որ պաշտօնիս ձեռնարկե-
ցի, ուխտեցի յԱսեմի երեսփոխանական Ժո-
ղովի իմ փորձառութեանս եւ կարողութեանս
չափով ծառայելու Ամերիկայի գողութիւն,
ինձի առաջնորդ ունենալով անեանախնդրու-
թիւնը, սերը եւ անկողմնակալութիւնը: Այս

ոգիով ստանձնած եմ պատճոհում եւ պիտի մնամ նոյն ոգիով պատճոհիս վրայ մինչեւ վերջ: Հրամայելու ոգիով չե որ կը վարեմ պատճոհում ալ ծառայելու ոգիով: Ջոհողութիւն, այս է եւ պէ՛տ է ըլլայ հոգեւորականին նշանաբանը:

Ամէնուհա բողոքանքն է տնչուշտ որ այս հիւրընկալ երկրին մէջ բարձր պահննք Հայութեան պատիւը: Հայ ժողովուրդը պատշաճազմի արհաւիրքներու օրջանին բարձր պահնց իր պատիւը, հարկ է որ գաղութահայութիւնը չկորսնցնէ զայն ներկայիս: Արդարութեան եւ նեմարտութեան սերը պէտք է տնօրէն ամեն հայու սրտին խորը: Ի՞նչ է ճիշդ որ ամէն կողմ կը տարուի բարձր պահելու համար ազգին տնունը, եթէ ոչ պատիւի նախանձախնդրութիւնը: Այս պատիւի բարձրութեան համար պէտք է ամէն ներքին ուժեր համադրածակցին:

Գաղութահայութեան համար Եկեղեցին Հայրենիքի պատկերն է. հոն կը շնչեն հայրենիքի սիրտը, հոն է որ արդարութեան եւ նեմարտութեան հրեղէն զենքերով կը զինուին, հոն է որ կը զգանք թէ Աստուած մեր մօտն է: Ասուգիւ Հայ Եկեղեցին Հայուն ներշնչարանն էր ան է եւ կանգուն պահած է ազգը անկումներէ եւ դժգոյսի փորձու-

քիւճճեք: Հետեւաբար ճ'րքան նախանձախնդիր պէտք է ըլլանք Եկեղեցւոյ կազմակերպութիւնը աննշտ պահելու մասին: Մանաւանդ հոգեւորականներէն կը պահանջուի որ մաքուր հաւատքով, մաքուր կենցաղով, մաքուր բարքով օրինակ հանդիսանան ժողովրդեան և չգայթակղեցնեն հաւատացեալ ժողովուրդը: Օտարները որ այնքան խորունկ յարգանք ունին մեր Եկեղեցւոյ հանդէպ, հոգեւորականք իրենց կեանքով պատկառելի պէտք է դայն դարձնեն: Եկեղեցւոյ հմայքը աւելցնելու համար հոգեւոր հովիւները ոչ միայն հարկ է որ բեմին և երգին կարեւորութիւն ընծայեն, այլ և յաճախակի այցելութիւններ տալով իրենց հօտին՝ ընտանեկան յարկերու խողաղութեան, սիրոյ և սրբութեան ոգին դառնան:

Հոգեւոր հովիւներն անշուշտ տառնձին պիտի չկրնային արդիւնաւորել իրենց գըլխաւոր պաշտօնը եթէ Թեմերու Հոգաբարձութիւնք գիւրութիւններ չընծայէին և օժանդակ չըլլային հոգեւորականաց:

Անշուշտ Հոգաբարձութիւնք աւելի եւս պէտք է մօտէն շփման մէջ ըլլան ժողովուրդի ներքին ցաւերուն. զստահ եմ որ անոնք իրենց ուղղութեամբը և յարառեւութեամբը կը հոգան և կը մատակարարեն ըստ ար-

ժամանոյն թիմին եկեղեցւոյ և դպրոցի վերաբերեալ դորձերը և խմաստուն տնտեսութեամբ կ'արգիւնաւորեն օգտաւատ ծրարդիրները, սատար հանդիսանալով ամենուրեք ներքին ամրապնդման: Զմրան սախատաշունչ օրերուն անշուշտ իրենց ուշադրութենէն չեն վրիպեցներ աղքատներու և չքաւորներու օգնութեան գործը: Տնտեսական անձկութեան սա շրջանին ինչքան նըպաստակայարմար պիտի ըլլար երբ հոգարարձութիւնք քաջալեր և սատար հանդիսանային իրենց թիմի բարեսիրական ձեռնարկներուն, այսու անդամ մ'եւս տարացուցանելու թէ իրենց սրբապահանութիւններէն մին է որ կը կատարեն:

Շատ անգամ ընտանեկան վէճեր և ամուսնական խնդիրներ դատարան ներկայացուելէ տուջ հոգեւոր հովիւք և հոգարարձութիւնք կրնան իրենց միջամտութեամբ ընտանեկան յարկերու խաղաղութիւն բերել: Ամէն թեմ եթէ ունենորեւանդամ հաշտարար յանձնախումբ մը ընտանեկան խնդիրներու համար, օրհնարերդեր մը կատարած պիտի ըլլար: Ընթանիք ազգին հիմն և որուն վրայ կը հանդի ժողովուրդին գոյութիւնը. որքան ապահովութեան խաղաղութիւնը այնքան նպաստաւոր-

ուած կ'ըլլայ պարկեռ եւ առաքինի քաղաքացիներու պատասխանութեան գործը: Գաղութանայութեան մեջ անեղծ պէտք է պահուին հայ նահապետական ընտանիքի առաքինազարդ ազգային շնորհները, եթէ հոգ չտարուի այդ ուղղութեամբ, նոր սերունդը շուտով պիտի ուզէ հեռանալ իր ծնողներուն հովանիէն: Ինչ գէշ տարաբուծիւն կը թողուն նորահաս սերունդի վրայ ազգային ներքին ու ճշմարիտ վէճերը: Մնողները իրենց քրիստոնեական բարեպաշտութեամբը, մահուր հայրենասիրական զգացմամբը Հայ անունին եւ Հայրենիքի հանդեպ՝ զաւակաց պատկառանք պէտք է ներշնչեն: Մնողներ կրանիքեայ սիւներն են ընտանեկան սրբաբանին: Եթէ անփոյթ գտնուին իրենց պարտականութեանց, այսինքն երբ սիւները խախտին չէնքին փլուզումը անխուսափելի է ահաբար կ'ըլլայ:

Երբ մեր նոր սերունդին վրայ կը խօսիմ, կարելի չէ որ զանց ընեմ հայ դպրոցը: Ամերիկայի մէջ հարիւրէ աւելի ազգային դպրոցներ ունինք այժմ եւ Ուսումնական Խորհուրդը աշակերջ կը հսկէ վարժարանաց վրայ: Միտիթաբոկան է տեսնել որ թիմերու մէջ Կրթական խնամակալութիւններ ջանք չեն խնայեր յօգուտ եւ ի

յաւաջդիմութիւն հայեցի կրթութեան և գոտարարականն Ուսուցիչներ հետզհետէ կը պատրաստուին և ինչպէս եկեղեցեաց համար կը փնտռենք լաւ պատրաստած եկեղեցականներ, վարժարանաց համար ալ կը բազմանք որ ունենանք լաւ ուսուցիչներ: Զգո՛յ՜ այն ուսուցիչներէն որոնք ներկայ հայրենիքին դէմ կ'արտայայտուին: Հայ լեզուի ուսուցման ջանք պիտի չի խնայուի, վասնզի լեզուն պահապանն է ազգային նրկաբազրին:

Ծնողքներ այնպէս մը կենցաղավարեն որ ներշնչեն իրենց զաւակաց թէ մեծ սողդի մը կը պատկանին, սողդի մը որ անհամար անմեռ հոգիներ և հերոսներ տուած է քաղաքակիրթ աշխարհի, որ Բիւզանդական պետութեան դա՛ռն վրայ պանծալի կայսրեր բազմեցուցած է, որ խաչակրութեան շարժումին մասնակցած է, որ անճման զահողութիւններով մեծապէս նպաստած է քաղաքակիրթութեան, որ իր տպրած միջավայրին մէջ զեղարուեստական, ճարտարութեամբական և տեւարական գործերով պատիւ բերած է:

Ահա ինչ որ կրնայի գրել շատ ամփոփ կերպով սոյն հայրական թղթովս իմ պատուական հոգեւորական գործակիցներուս, և

կեղեցեաց պատուարժան հոգաբարձութեանց, եկեղեցատէր և կրթատէր միութեանց և մարմիններու, վարժարանաց ուսուցչաց և տառասարակ բոլոր սիրեցեալ ժողովուրդիս :

Կը մաղբեմ որ Վինսկիս բոլոր բններուն մէջ եւ ամեն օրջանակի մէջ ասելութեան ձեղ սերը, եսութեան ձեղ զոհողութիւնը, վրեժխնդրութեան ձեղ ներումը, զոռոգութեան ձեղ եղբայրութիւնը, կազ եւ կռուի ձեղ խաղաղութիւնը, խառնակութեան ձեղ ներդաճակութիւնը, չարիւն ձեղ բարին, մահուան ձեղ կեանքը զայ եւ թիբեւ ղեկավարեւ մեզ ամենքս Առաջնորդ եւ առաջնորդուող, ժողովական եւ ժողովուրդ, եկեղեցական եւ աշխարհական, պատճառական եւ անպատճառ, որպէսզի գաղութաճայութիւնը իր բարոյական, ազգային, եկեղեցական, հոգեւորական միջոցներով ազնուանայ եւ բարձրանայ ի պատիւ Ազգին, Սկեղեցիին եւ Հայրենիքին:

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Առաջնորդ Ամերիկահայոց

18 Դեկտ. 1933

Նիւ Յորք Ն. Ս.

Գ. ՄԱՍ

ԵՂԵՌՆԷՆ ԵՏՔԸ

ԱՋԴԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻՐ

Դեկտեմբեր 24, կիրակի, մինչ Ամերիկայի քրիստոնեայ հասարակութիւնը Միւսուդի նախօրեակը կը տօնէր հրճուանքով, Նիւ Եորքի հայութեան վրայ յանկարծօրէն ծանրացաւ սեւ սուգի թանձր մառախուղը:

Այդ օրը, առաւօտեան ժամը 10-30 ինքողաքիս Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ եղերական դէպք մը: Ամերիկայի Առաջնորդ Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեան որ պատարագելու համար դէպի սեղան կը յառաջանար՝ դաշունահար սպաննուեցաւ հայերու ձեռքով:

Կանխապատրաստուած ծրագիր մըն է որ կը դործադրուէր: Կրնանք երեւակայել սարսափի տեսարանը, — երկսեռ երգիչներուն լեղատպատառ խաւճապը, կ'իներու նուազումը, փոքրիկներու լացուկոծը, տարէցներու ահաբեկումը: Ու երիտասարդներու գիրկընդխառն մաքառումը տանեակ մը մեղապիցներու հետ, որ թոհուրսէն օգտուելով կը քանային դիւրացնել ոճրագործներուն փախուստը:

Ոստիկաններ ու պաշտօնակալներ կը հասնին հետզհետէ, ձերբակալութիւններ կ'ըլլան և վկայութիւններ կը լսուին: Ատոնց արգիւնքը անորոշ է տակաւին: Բայց

կան ու կը մնան դառն իրականութիւնները՝ Ամերիկայի եղեւնական տարեգրութեանց մէջ աննախընթաց է ոճիրը, ինչպէս գրեցին Նիւ Եորքի թերթերը՝ Արքեպիսկոպոս մը, հանդիսապէս զգեստաւորեալ, որ մէկ ձեռքը խաչ և միւս ձեռքը գաւազան, աջ ու ձախ հայրական օրհնութիւն բաշխելով թափօրին կը հետեւէր՝ խոգժօրէն կը զարնուի երկու կողերէն, ու երեք վայրկեան շանցած իր հողին կ'աւանդէ փոքրիկ խուցին անկիւնը, արեան ճապաղիքներու մէջ։

Ահա այդպէ՛ս նահատակուեցաւ Ամերիկահայոց սիրեցեալ Աստճնորդը, — պարթեւաճառակ և զեղաղէմ, անխոնջ ու աննկուն, անշահախնդիր ու անբասիր, չքաւոր բայց տառապանաւ Արէլի արիւնն էր որ հոսեցաւ անոր ընդերքէն՝ Քաջ հովիւն էր որ անձը ասուաւ իրրեւ պատարագ, Աստուածային Վարդապետին նման։

Ղեւնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեան հերոս մը եղաւ, այո՛, պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած՝ ու զոհ մը ինկած հայրենասիրութեան սեղանին վրայ ողջակիզուած։ Անոր երանելի յիշատակէն անբաժան պիտի մնայ փառքը...

«Հայաստանի Կոյնակ»

ՅՐԷՈՒ ՀՅՈՒՄՆԻՐԵՍՐ

... Արդարեւ, խորին վշտի և ցաւի առիթ է մեզ համար այս անլուր եղեանագործութիւնը, զրկելով մեզ և մեր Եկեղեցին իր արժանաւոր ու անձնուէր պաշտօնեայէն, այն ալ Աստուծոյ Սուրբ տաճարին մէջ, և Ս. Պատարագը մատուցանելու սկզբնաւորութեան պահին: Ողբում ենք այն անխախտրինելի կորուստը, այդ աստղադարձ զոհի մահը, բայց առաւել ևս անդարձանելի վիշտ է պատճառում մեզ սփիւռքի մեր հոգեւոր զաւակների մէջ տիրող երկպառակութիւնը, անհամբարշխութիւնը և մինչեւ կատարուել թշնամութեան հասած այն մտայնութիւնը, որուն զոհն է Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս:

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱՐՈՂԻՍՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

... Մեծ է սուգը Հայ Եկեղեցիին ու Հայ Ժողովուրդին, որոնք յանձին ողբացեալ Սրբազանին կը կորսնցնեն իրենց ամենէն անձնուէր ու արդիւնաւոր զաւակներէն մին: Մեծ է և անդարձանելի մանաւանդ ցաւը Ամբրիկահայութեան, որ կը զրկուի այսպէս վաղաժամ իր պարտականութեան գիտակից ու կորովի առաջնորդէ մը: Մեծ է նաեւ մեր վիշտը, վասնզի մեզմէ կը խլուի անդարձ մեր օծակից ու եղբայրակից սիրելին:

ՊԱՏՐԻԱՐԺ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲԵՊԻՍԵՆՈՊՈՍ

ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՑՆԵՐԻ

1933 տարին Հայ Եկեղեցւոյ համար կը կնքուի Հայ Եկեղեցւոյ մէջ, Հայու ձեռքով թափուած արիւնով.— Հիւս. Ամերիկայի Առաջնորդ Դեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի տարիւնով, թափուած Պատարագի Սեղանին առջեւ:

Այս ոճիրը պէտք չունի մեկնաբանուած լինելու:

Շիրակոյի արուեստանոցէսին մէջ յազուած «եռագոյն»ի խնդրէն մինչեւ Ուսարի դաշտանոցէսին մէջ փորձուած յարձակումը և անկից ալ մինչեւ Նիւ Եորքի մէջ Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայացուցիչ Լիթվինովի տրուած կոչումներ, ողբացեալ Սըրբազանի անձին ու արաշտոնին դէմ լարուած մեքենայութիւններ և յարձակումներ ու մահահառա պատանալիքներ՝ արձանագրուած են Հայ թերթերու սիւնակներուն մէջ:

Ինչ որ գրչով և խօսքով արատայատուեցաւ, գործողութեցաւ դաշոյնով, Հայ կարեւորութեւ ձեռքով..., Հայ արբաւոյրի մէջ...:

Այս սճիւրը ըմբոստացուց բոլոր մարտի միտքերը Հայ ժողովուրդի գաւազններուն. վրանդի մարդկայինէ տարբեր աշխարհը պէտք է ըմբռնելու համար այս սճիւրը և արդարացնելու համար զայն:

Ղեւնդ Սրբազանի Սրբաւոյրի Սեղանին տալեւ գիտապատ ինկած հայկապաններ հանդէպ տո՛ հարցումները կ'անդամեն տառջ միտքերը:

Յանցաւոր էր Ղեւնդ Սրբազան.

— Եթէ այո՛, ո՛վ դատեց յանցաւորը:

Եթէ յանցաւոր էր, մահ էր այդ յանցանքին՝ պատիժը.

— Եթէ այո՛, ո՛վ տուաւ մահալճիւր:

Մահալճուն զործողութեան վայրը Եկեղեցի՞ն էր.

— Եթէ այո՛, ո՛վ որոշեց տախիւ:

Այս հարցումները պատասխան կ'ազեն, զոհացնելու համար օրէնքը, խղճմանքը, սղջմտութիւնը, արդարութիւնը և իրաւունքը, և դժբախտաբար պատասխան չեն տաւոր անոնք:

Կը դատապարտենք այս սճրադարձութիւնը:

Կը դատապարտենք այս սճրադարձութեան շարժումի՞նք:

Կը դատապարտենք այս ոճրագործութիւնը խորհողներն ու վճռողները:

Եւ կը դատապարտենք անհատական և ընկերային իրաւանց անուշով և Հայ ժողովուրդի հանրային խղճմանքին վկայութեամբ:

Կը դատապարտենք.

Որովհետեւ եղբայրասպանութիւնը դատապարտելի է ինքնին:

Որովհետեւ զազափարի և կարծիքի տարբերութեան համար մարդ չի սպաննուիր:

Որովհետեւ Եկեղեցին սրբալայր մըն է, և ո՛չ ոք իրաւունք ունի ոճիր գործել հոն՝ մարդ սպաննելով:

Որովհետեւ անմեկնելի ու աններելի վատութիւն է Պատարագի զգեստներու տակ կաշկանդուած մէկը, որ զուրկ է անձնապաշտպանութեան տարրական միջոցներէն իսկ, յեղակարծ յարձակումի ենթարկել և զգեստնել դաշոյնի հարուածներով:

Կը դատապարտենք.

Որովհետեւ այս ոճրագործութիւնը նախատինք մըն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դէմ, Հայ ժողովուրդին մօքուր և երկիւղած զգացումներուն դէմ, Հայ Եկեղեցւոյ ոգեւորականութեան և անոր վերին իշխանութեան դէմ:

Որովհետեւ այսպիսի ռճրագործութիւններ կ'աղարտեն Հայ անունը օտարներու տաջեւ և անբաղձալի աւարի մը կ'ընեն Հայ ժողովուրդը սփիւռքի մէջ և կը վնասեն անոր նախնական իրաւունքներուն:

Քանի որ Եկեղեցականի վրայ և Յկեղեցւոյ շուրջ գործուած է այս սփիրը, լուսարանութեան մը հարկը կը զգացուի սա՛ կէտերու մասին:

Հայ Եկեղեցականներ կրնան համակիր կամ անդամ ըլլալ Եկեղեցականը Յկեղեցւոյ Սուրբ Սեղանին տաջեւ սպաննել տուող կողմակերպելիքն մը:

Եթէ «այս» պատասխանով պիտի լուսարանուի այս կէտը, այնպիսիներուն կ'իյնայ խորհիլ հեռւանքին վրայ:

Անձնութիւն մըն էր Ղեւոնդ Սըրբազան, որուն սպաննումը անգթօրէն՝ կըսկիծի կայծերով սողեց Հայ ժողովուրդին սիրտը:

Կը դատապարտենք այս ռճրագործութիւնը, և դատապարտենք՝ յանուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և անոր պատուական զաւակներուն:

« Հ Ա Ս Է »

Գաղտնեաթերթ Կիլիկիոյ
Կաթողիկոսութեան

ԵՂԵՐԱՄԱՀ ՎԱԽՃԱՆ

Տ. ՂԵՒՈՆԴ Ս. ԱՐՔԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ

... Բառ չունինք յայանելու համար հոս մեր զայրոյթն ու զզուանքը անորակելի այս եղեռնին համար. ու կը յայտարարենք անվտանգօրէն թէ ինչ որ ալ ըսել կարելի ըլլար ի նպաստ և նոյնիսկ ընդդէմ այն կեցուածքին և ընթացքին, զորս ի յայտ բերու անիկա իր այս վերջին պաշտօնավայրին մէջ առենէ մը ի վեր մանաւանդ չլիարազերծուած կուսակցական խեռ և խեղ ծայրայեղութեանց մէջտեղ, ինքզինքը մարդ զգացող և փոքր ինչ խելք ու խիղճ ունեցող որեւէ մարդկային էակի զգացման և դատումին առջեւ չի կրնար բնաւ արդարանալ այս ոճիրը, որ ահաւելի է պարզուպէս :

Մեծ է կորուստը, զոր վայրագօրէն գործուած այս եղբայրասպան տրտքը կը պատճառէ Ազգին ու Եկեղեցիին. պատուական ընտանիքի զաւակ, ընդունակ, պատրաստուած, ամէն տեղ իր հօտէն և օտարներէն լայնօրէն սիրուած և յարգուած, իր անձով

և զործունէութեամբ առհասարակ զնահապառ-
ուած, կեանքի ամենէն հասուն և ժիր աս-
րիքին մէջ՝ ազգայի յոյսերով առլի, խօս-
քի և զրչի տէր, ապուսրիչ և պատկառելի
եկեղեցական մըն է որ իրմով կ'անհետանայ՝
իրեն նմաններուն դեռ այնքան կարօտ մեր
ազգային կեանքի ծոցէն:

Բայց առլի քան այդ կորուստը, ան-
հաշուաբէս մեծ և զարհուրելի է կորացմբ,
զոր ամէնքս ազգովին կ'ունենանք սահմա-
կեցնող այդ իրողութեան տաջեւ: — Քրիս-
տոնէական քաղաքակրթութեան ամենէն
պոյծաւ մէկ աշխարհին մէջ, որուն ժողո-
ւութիւնը և կառավարութիւնը մեր ցեղին և
անոր զօրախառնութիւններուն հանդէպ ամե-
նէն առլի կարեկցութիւն և մեր ճակա-
տադրին նկատմամբ ամենէն առլի մարդա-
սիրութիւն ցուցնողներէն են եղած ժողովք,
խնչաբէս հայ մը կամ հայեր սիրտ կ'ընեն,
Աստուծոյ Տան մէջ և աստուածային պաշ-
տամունքի միջոցին դաշոյն բարձրացնել
ապրաննելու համար մարդ մը, չըսելու հա-
մար իրենց ազգակից մը և իրենց հողեւոր
Հովիւը: Հին հեթանոսութեան մէջ մահա-
պարտը յաճախ ճիշդ կ'ընէր մեհեան տպա-
սանելու, զի հասարակաց զգացումը կեան-
քը անբաժանարելի կը նկատէր հոն. իսկ

մեր մէջ, Աւետարանի վրայ և քրիստոնէութեան անունով երգուող ողբի մը մէջ, կը զանուկն ահա մարդիկ, որոնք ոճրագուհին դամաւութեամբ Ներս կը մանեն Աստուծոյ տաճարէն, աստուծոյն սեղանին առջեւ մարդասպանութեան արբաղածութիւնը դարձելու համար:

Ի՞նչ հոգիով սակե՞լ վերջէն մը կրնայ նայիլ Ամերիկացիի մը աչքին մէջ, բայց ի՞նչ երեսով մանաւանդ Հայեր այսուհետեւ պիտի կրնան խօսքն ընել օտարներէ իրենց վրայ դարձուած խժուսութեանց...

Բայց ո՞վ, վերջնապէս, ողբին անուան վրայէն պիտի փնջէ արեւ մեր ձեռքով անոր ճակտին դրուած այս նախասաինքն ու դատակնիքը... Կայնոցած եղբոր մը ձեռքով զարնուած Արեւներու կամ «Տաճարին ու սեղանին առջեւ սպանուած» նոր ոմն Զաքարիայի այս արիւնը արդեօք... իցի՞ւ, թիւր անգամ իցի՞ւ...

Ո՞վ սակայն պիտի կտրենայ տալ մեզի յոյսի դոյզն նշոյլ մը թէ այնքան անարատօրէն հեղուած այս արիւնը պիտի կտրենայ իջնել իրեւ ջօղ քաղցրութեան ի վերայ կտապի տխոց կիրքերու, որոնք չեն դադարիր ահա դեռ մըրկելէ այս չարաբաստիկ ողբին կեանքը. ո՞վ պիտի համարձակի թե-

թեւ երաշխիք մը ներշնչել ամէն օր նահա-
տակուող այս Եկեղեցիին՝ թէ իր արժանա-
ւոր պաշտօնեաներուն մէկուն չարաղէտ մա-
հր կտրենայ թերեւս լինել տալիք և պատ-
ճառ որ մարդիկ սիրտ ունենան անդրա-
դառնալու ողորմելի այն կացութեան, որուն
մասնուած է Հայութիւնը, իր ներքին եղ-
բայրասպանութիւններովը նշաւակ դառնա-
լով արար աշխարհի այսպէս քին և նողկոմ-
քին...

Աստուծոյ է միայն գիտելի...

Մենք երկիւղած սիրտով կը խոնարհինք՝
ամէն բանէ առաջ Հայ Եկեղեցւոյ զողո-
ւարին և Մայր Աթոռոյ սկզբունքին հա-
մար զոհուած խկապէս անձնուէր պաշտօ-
նակցի մը տնուան և յիշատակին առջեւ, և
ազօթելով իր յաւերժական հանգստեանը
համար կը պաղատինք իր հոգւոյն հայցել
Ամենակալէն՝ այցելել տառապած այս ազ-
գին ու ժողովուրդին կեանքին ու բախ-
տին:

«ՍԻՈՆ»

••

Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի

Հայ Պատրիարքութեան

ՏԻՈՒՐ ԱԽՏԱՆՉԱՆ

... Ոճիրը, որ տեղի ունեցու անցնալ Դեկտեմբերի 24ին Նիւ Եօրքի մէջ՝ սոսկում և նողկանք յառաջ բերելով ամէն կողմ, թէ՛ աշգային կեանքի մէջ և թէ՛ օտարներու առջեւ, պարզ է այժմ որ յանկարծակուն և կոյր դիպումների մը բնայթը չէ ունեցած բնու։ Ատիպումն պիտի ըլլայինք այսպէս խորհիլ պա՛մ մը, եթէ կիրքի բողետական և յիմար պոսթկումի մը գործը եղած ըլլար ան։ Բայց հեռագրական լուրերու և հասնիլ սկսած լրագրական թըղթակցութեանց մէջ ոչ միայն ոչինչ չկայ այդպիսի վարկածի մը ի նպաստ, այլ ընդհակառակն բոլոր նշաններն ու տեղեկութիւնները այն եղրակացութեան կը ասնին միտքը թէ կատարուած ազանութիւնը գործ է կանխամտածօրէն մշակուած և իր իրականացումին մղուած ծրագրի մը...

... Կը կրկնենք. ոճիրը կատարուած կը թուի սկիզբէն մինչև վերջը, դաւին երկնումին տառջին վայրկեանէն սկսեալ մինչև դաշոյնին՝ զոհին կողէն վայրագօրէն դուրս քաշուիլը, անտպայ և անսիրտ պողարիւնի մը բովանդակ տհաւորութեանը մէջ...

... Մեծ է անշուշտ այդ ռճիրին մեղի պատճառած կորուստը, ըսյց մեծագոյն եւս՝ կորսնքը մանուսնդ, այսինքն ամօթալի այն վիճակը, որ աղգտլին գլխիկոր կ'ընէ զմեզ Երեւոյսկան զգացումին առջեւ։ Մեր տեսութեամբ, այդ ռճիրը, իր էութեանը մէջ գիտուած, զմեզ կը դնէ ստկայն շատ աւելի տխուր տեսարանի մը առջեւ, ներքին Երեւոյսկայն անհունապէս աւելի սղբալի վիճակի մը՝ որուն անկարելի է անուշադիր մնալ։

Սպանութեան որեւէ գործ, օրէնքին տրտնածները եւ մեղմացուցիչ պարագաներով բացատրուածներն անգամ, նոզկանք աղգող գիծ մը ունին միշտ իրենց մէջ։ Դարձները, որոնք օրէնքին համանակատարներն են լոկ, տեղ չունին քաղաքակիրթ ընկերութեանց մէջ։ Այսպէս, մարդկային սիրտին համար ցուրտ է միշտ՝ թափուած արիւնին զաղափարը։ Ու մարդ այնքան աւելի կը ստկայ արիւնուշտ կատաղութենէն, մարդը զաղանին ամենէն աւելի նմանեցնող այդ ստորին կիրքէն, որքան աւելի ճշմարտապէս մարդ է ինքը, այսինքն որքան աւելի հզօր է մարդը զաղանէն ամենէն աւելի տարբերող աղնուական այն զգացումը կամ կիրքը՝ որ կրօնքն է ինքնին։

Դեռ չենք մոռցած թէ վերջին մեծ պատերազմին ամենէն արհաւիրից շրջանին, թշնամի բանակները ինչպէս վար կը դնէին զէնքերնին կրօնքի խորհուրդին առջեւ, ու ասորին մէջ քանի մը օրեր զէթ՝ յանկարծ կը դադրէր նախնիրը քրիստոնէութեան ամենէն նուիրական տօներու առաւօտուն — կը պատմուէր դարձեալ Արմաշու վանքին ասորադրութեանց մէջ թէ այդ հաստատութեան նախադարեւանքեան վերջին վերանորոգիչը՝ Պօղոս Արքեպիսկոպոս Գարաքոչեան, որ կ'ապրէր ժ.Վ. դարուն վերջերը, իր շահած մեծ համբաւին և պետութեան կեդրոնին մէջ ձեռք բերած իր մեծ ազդեցութեան պատճառաւ նախանձը շարժած ըլլալով շրջավայրի բարբարոս ցեղապետներուն, որոշած էին տնոնք ապանել զայն։ Իրիկուն մը սակայն, երբ մարդասպանները, որոնք եկած էին գործադրել իրենց արուած արիւնի հրամանը, դրան բացուածքէն տեսան ծերունի հոգեւորականը իր խուցին մէջ՝ աղօթքի համար ծնրողիւր. ընկրկեցան զպահար, վասնզի կրօնքի զգացումը նուաճած էր իրենց մէջ ոճիրին մատնումը։

Ինչ ահաւոր է հակապատկերը, որ կը պարզուի հոս ներկայ ցաւագին տուամին

մէջ։ Հոս ի գործ զրուած է մարդկային հոգիին ցարդ անծանօթ ամենէն անասելի ճիշդ, որայեղի զանուին մարդիկ, որոնք կրօնքի հովանիին տակ, Աստուծոյ Տան մէջ, քրիստոնէութեան ամենէն նուիրական մէկ ասնին, Աստարանի ամենէն վսեմ խորհուրդին սեմին վրայ կարենան սպաննել իրենց Հովիւը, և յետոյ, խաղաղ հոգիով, այսինքն անխղճատանջ ախրտով կարենան մահուան արիւնսթաթաւ գործիքը նետել սեղանին առջեւ, ուր կ'երթար ան մատուցանելու պատարագի սրբութիւնը — Վաղրը, կ'ըսեն, իր որսը պատառելէն վերջը կրնայ քնանալ անոր քովը. իսկ մարդը, անպարտ արին թափելէ ետքը, իր կուրծքին ներքեւ պիտի զգար առիւծի թաթ մը՝ որ խիղճը կը բզբբտէ...

«Մարդ հաճոյք կը զգայ սպանութենէն, կ'ըսէ Թէն, այն ատեն միայն, երբ իրեն համար այլեւս արհեստ եղած է անոյ Մարդ մը չէ սակայն, դիտեցէք, որ կատարած է հոս այդ ոճիրը, այլ մարդիկ. մարդ մը չէ որ յոյսած ու ծրագրած է այդ ոճիրը, այլ մարդիկ. ու ասոնք ամէնքը, թէ՛ անոնք որ ծրագրած են զայն, և թէ՛ անոնք որ գործադրած են զայն, շարժած են՝ իրենց պար-

տականութիւնը կատարողներու գոհունակութեամբ:

Ուրեմն մարդեր կան մեր մէջ, որոնք իրենց համար արհեստ կամ գործ ըրած են մարդասպանութիւնը, որոնք խիզճ ունին խմբուելու, խորհելու և անօրինութիւններ ընելու կատարուելիք մարդասպանութեան մը համար, որոնք անխնայարտ մտածումը կ'աւանան Յկեղեցւոյ սրբարանը ոճրատան վերածելու, որոնք ոտքի տակ կ'առնեն հաւատքն ու բարեպաշտութիւնը. ու մարդիկ կան դարձեալ, ինքզինքնուն՝ հանրային բարոյականը և հասարակաց կարծիքը վարելու պաշտօն տուած մարդիկ, գրչի և միաքի՛ տէր անձեր իբր թէ, որոնք ոչ միայն չեն ցնցուիր զարհուրելի իրականութեան առջեւ, այլ հեռուէն կը ծաղիւհարեն կարծես ոճիրն ու ոճրագործները, ու իրենց մէջ կը դանուի մին մանուսնդ, ողբալի մտայնութեան տէր և Առաքեալին բառերով մարդ ճանաչիտան ի հաւատս» (Բ. Տիմ. Գ. 8), որ մահացուած հոգեւորականին դեռ չգոցուած դազաղը բեմ կ'ընէ իրեն՝ Յկեղեցիին և Եկեղեցականութեան դէմ արձակելու համար ամենէն գարշ հայրոյութիւնները:

Չեմ խորհիր այլեւս մարդասպաններուն վրայ. այն վայրկեանէն՝ որ դաշոյնը

շարժեցաւ անոնց նեփին մէջէն դէպի ան-
մեղի մը կեանքը, մարդը մնաած էր արդէն
իրենց մէջ. իսկ գողաններու հանդէպ արա-
մարանելը կը զանեմ անողութաւ: Բայց կը
մտածեմ միւսներուն վրայ, որոնց մասին
յոյսեր ունենալ իրաւունքնիս է անշուշտ,
ու այդ միայն, և ամենէն աւելի այդ՝ կը
համարեմ ամենէն տխուր տխտանշանը՝ ներ-
քին և հոգեկան մեծ վտախտաւորումի մը:

Բարոյական, կրօնք և Եկեղեցի, ազգե-
րուն ներքին կեանքը անուշանոց ամենէն
ազնիւ այս սրբութիւնները վտանգի մէջ
են. տո՛ւր է որ պէտք չէ հանդուրժէ ազ-
գին խղճմտանքը: Պէտք է երեւան գտն
ստոյգ և իրական արժանիքի տէր անձինք,
որոնց թիւը վստահ ենք թէ անհունապէս
աւելի ստուար է, կողմակերպելու համար
բուն ազգային ինքնապահպանութեան դոր-
ծը: Պէտք է առողջ բանի և քրիստոնէական
գիտակցութեան մօքուր և խողազ միջոց-
ներով թումր կանգնել իսկապէս աւերիչ
այն ասպատակութեանց դէմ, որոնք այս
անգամ ներսէն՝ մեր մէջէն է որ կուգան
մեղի, և որոնք այդ պատճառաւ նոյնիսկ
աւելի մտահոգիչ են:

Մտաւիրաբար մըն է այս, որ պէտք է
տաքցնէ մեր նոր սերունդին սիրտը, և ո-

բուն շուրջը պէտք է բարորակի Հայութեան
ստուարագոյն և ամենէն արժէքաւոր զան-
գուածը:

Ազդ մը ոչինչի կը վերածուի, վասնզի
կը դադարի ոչ մի նկատելի արժէք ունենա-
լէ, երբ կը մեռնի իր մէջ կրօնաբարոյական
խիզճը:

«ՅԻՅՆ»

☆
☆ ☆

... ԲԱՍՅ ԵՆԴԻՑԱԿԻՑ ԶՈՂԱՐԱՐ ՄԸ ...

ԽՅՍԻ ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԻ ԿՈՒՇԱԿԵԱՆԸ

«Տէր Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուբեան,
իր կոչումին և պարտականութեան նուիր-
ուած ամենալսեմ մէկ վայրկեանին, երբ
մէկ ձեռքը խաչ և միւսը բուրվոռ տաւած,
սիրտէն ու շրթներէն աղօթք և օրհնութիւն
ծորելով՝ Տիրոջ Ս. Սեղանը կը վերելակէր
շարունակելու համար Ս. Պատարագը իրրեւ
նոր Զաքարիա Մարգարէ մը, դաշունահար
կ'իյնայ սեղանի տատնաններուն վրայ՝ Եթէ
մահը վայրկենական չըլլար և Ղեւոնդ Ար-
քեպիսկոպոս կարենար խօսք մը արտասա-
նել, ևս վստահ եմ թէ մեր սիրելի Սրբա-
զանը իր սովորական անյիշատելութեամբ
Սուրբ Ստեփաննոսի պէս պիտի դռչէր:

Հայր, բո՛ղ դոցա զի ոչ գիտեմ զի՞նչ գործեմ: Այս պահուս թերեւս իր զոհուած Ս. Սեղանին վրայ, զինք ի հող մահու յանձնելու արարողութեանց սկսած են: Ես պիտի ուզէի որ իր պատարագի արեւնաշաղախ զգեստներովը թաղէին: Ո՛հ, յաւիտենականներ մէջ զինք իր մարտիրոսական պատկո՞շն ու պատմականովը զիմուարող աւետջին անձը պիտի ըլլայ ի՛ր և ի՛մ, ու մեր ամենո՛ւս հոգեւոր հայրը և ի՛ր մերձուոր ազգականն ու դաստիարակը՝ լուսահոգի Տ. Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան: Երանաշնորհ Պատրիարքը ի տես իր սիրելի Արքեպիսկոպոսին պիտի հարցնէ.

«Սիրեցեալդ իմ Սրբազան, զի՞ կարմիր են ձորձք քո:

«Իսկ նա պիտի ուզէ ԼՍԵԼ չըսելու համար թէ.

«Իմ ստացած և պաշտպանած հօտէն մէկը դաշուճահար գետին փոեց զիս... Այդ մէկը չէ այլ ոք, բայց անգիտակից զոհարար մը...»

«Ահեւ»

ԴՊԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՈՒԳԸ ԵՒ
ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐՈԱԶԱՆԻ ԱՐԻՒՆԸ
ՇԱՀԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՄՈՌԹԵԱՆ

... Արդարեւ, լուրը շանթաւորիչ էր, և գործուած ռճիրը անորակելիւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարձր պաշտօնեայ մը, որ նոյն եկեղեցւոյ գերագոյն պետին վստահութիւնը և ամերիկահայ զաւուսթին ստուար մեծամասնութեան յարգանքին և համակրանքին ալ տրժանացած էր, կ'իյնար պատնէշի վրայ, այսինքն եկեղեցիին մէջ, առջօթքի պահուէն»...

... Հայ եկեղեցական պատմութեան տարեգրութեանց մէջ հազուադէպ է նման ոճի մը...

... Տ. Ղեւոնդ Արքեպսկի սպանութիւնը ռճիր մըն է ուղղուած Հայաստանեայց եկեղեցիին և անոր իշխանութեանց դէմ: Այն դաշոյնը որ գետին տապալեց պարտականութեան և նկարագրի մարդը, ուղղուած էր Հայ Եկեղեցւոյ սիրտին: Եւ որքան ալ Հայաստանեայց Եկեղեցին անխոցելի մնայ նման հարուածներէ, անիկա չի դադրիր սակայն աշուար ըլլալէ: Սուղը, արդարեւ, Հայ Եկեղեցիինն է, որ պիտի գլխանայ պատուել իր ոնճնուէր պաշտօնեան և անոր անունը իր տարեգրութեանց մէջ ոսկի տառերով պիտի քանդակէ, որպէսզի հայ եկեղեցականութիւնը քալէ այդ ճամբէն, միշտ

բարձր բանելով իր պատիւը և բարձր պահելով Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հմայքը:

Տ. Ղեւոնդ Արքեպս. ի սպանութիւնը չի կրնար մտալի չափ իսկ շեղեցնել մեր եկեղեցականութիւնը այդ լուսաւոր ճամբէն, զոր ցոյց տուաւ Արարատեան Մայր Աթոռոյ աղաքնաթիւր Հայրապետը և որուն հետեւիլ յանձնարարեցին, իրենց կարգին, Կիլիկիայ զոյգ Կաթողիկոսները և Երեսապէմի Պատրիարքը, իրենց կոնդակով կամ պաշտօնական գրութիւնով:

Այդ ճամբան կ'երկարի Լուսաւորչի կանթեղին չափանական պլպլումին տակ, ուրկէ քալեցին Ղեւոնդ Երէցներէն մինչեւ վերջին ժամանակներու մէջ նահատակուած եկեղեցականները՝ Հայաստանեայց նահատակ բայց միշտ կենդանի Եկեղեցիին:

* *

Ղեւոնդ Արքեպիսկ. Դուրեանի զոհարարութիւնը եղաւ Աղգին, Եկեղեցիին և Հայրենիքին համար: Անոր անձին մէջ այս երեք գաղափարները մէկէն գաշտահարել ուղղակիորէն այսօր սարսափահար կը դիմանայն Յարութիւնը, զոր նահատակը կ'ոճեանայ իր մահէն յետոյ: Յարութիւնը՝ Գաղափարին, որուն համար ինկաւ ան Յարութիւնը՝ անոր Յիշատակին, որ անմահ պիտի

մնայ Յարութիւնը Յեղին, որ պիտի տպրի բոլոր Մահերէն յետոյ:

Նահատակին արիւնը ի դուր թափուած պիտի ըլլայ երբեք: Անիկա պիտի դառնայ շաղախը սրբազան միութեան՝ Ազգին, Եկեղեցիին և Հայրենիքին շուրջը ձեռք ձեռքի տուած բոլոր Հայերուն համար:

Սրբազան Միութիւնը պիտի ըլլայ Ազգին, Եկեղեցիին և Հայրենիքին շուրջ, որովհետեւ այս Երրորդութիւնը Մի և Անբաժանելի է:

«ԱՐԵՒ»

— Միայն հայութիւնը չէ որ կը սգայ, այլ Ամերիկայի լաւագոյն հոգեւորականներն, իրենց զուխըն ունենալով Պիշքոփ Մէնինկ, Նահապակ Եպիսկոպոսին եւ հայ Ժողովուրդին համար կ'աղօթեն, խորապէս ցնցուած այս... ամբարիշտ ոճրագործութենէն... Այս օտարները, որոնք Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Քանաւա Շանչցան Ղեւոնդ Սրբազանը, գիտէին թէ անիկա բարեխիտ եւ պարտաճանաչ հոգեւորական մըն էր, քաջ հովիւն էր իր հօտին, Նախանժախնդիր իր եկեղեցիին պայծառութեան եւ աշխատող իր Ժողովրդեան բարօրութեան:

Նոյն

« . . . Այս աշուար ու անորակելի սճիւրը, եկեղեցական տարեղբութեանց մէջ հեթանոսական շրջաններուն միայն թերեւս ունեցած ըլլայ իր մէկ քանի նմանները: Քրիստոնեայ հայ գաղթաշխարհը, որպէս մէկ անձ, ցնցուած, ստմուկած և իր կրօնական, եկեղեցական, ու ազգային զգացումներուն մէջ անհունօրէն վիրաւորուած է, մեր պատմութեան մէջ աննախընթացօրէն զարեարտային այս արարքին համար:»

Յաւիտեական սմթ մը ըլլալ սահմանուած է հայուն համար, հայու մը ձեռքով դործուած այս սճիւրը, հայու մը ձեռքին մէջ դրուած այն դաշոյնը, որ դուրս թափեց աղիքները, այնքան մեծ, վսեմ ու արձէքով բարձր մատուորական Առաջնորդի մը. որպիսին էր Դուրեան Արքեպիսկոպոս, որուն արիւնով շառագունեցան Նիւ Թորքի Սուրբ Խաչ եկեղեցիի մարմարները:

Զաքարիայի արիւնին պէս, Դուրեան Սրբազանի ալ արիւնը մեր բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պիտի ողլպլայ, երբ եղբայրսպան անիծեալ դաշոյնն է որ պիտի դործէ որպէս միջոց մեր նպատակներու իրագործ-

ման, որ սակայն ուրիշ բանի պիտի չծառայէ բայց եթէ հայ ազգի պատուոյն ու համբաւին անկման ու արատ-ուորումին:

... Անոնք որ ճանչցան զինքը, անոնք որ պատեհութիւն ունեցան լսելու զինքը, անոնք որ բախտն ունեցան վայելելու իր այնքան հաճելի ընկերակցութիւնը, Դուրեան Արքեպիսկոպոսի մէջ գտան ու սիրեցին տիպար մարդը, բարի քրիստոնեան, նախանձախնդիր օրինասէրը, Առաքելական ոգիով տոգորուն աւետարանի քարոզիչը, քաջ հովիւը, անվահեր առաջնորդը որ գիտցաւ իր անձը դնել իր հօտին փրկութեան համար և 33 տարիներու օրինակելի և օգտաւատ գործունէութենէ մը վերջը՝ զաշուհահար ինկաւ Տիրոջ սեղանին առջեւ, իբրեւ պատարագ ընդունելի, և արժանացաւ ամէնուս հիացման և յարգանքին:

Առաքելային պատգամը ճշմարտեացաւ այս Մեծ Նահատակին համար ևս՝

«Որ բարւոք վերակացու լինեն երիցունք՝ կրկին պատուոյ արժանի եղիցին, մահաւանդ որ աշխատեցին բանիւ և վարդապետութեամբ»:

Համեստ ընտանեաց զաւակ, խանդավառ մեծութեան զաղափարով, իտէալապաշտ, գերի իր կոչումին և սքեմին, ծա-

առյեղու սրատրտատակամ, ամէն կողմ իրենն-
ներէն և օտարներէն սիրուած և զնահատ-
ուած, ժիր և դարձունեայ, խօսքի և գրչի
վարպետ, պատկառազգու և շնորհալի եկե-
ղեցականն է որ իրմով կ'անճեաի և շատ ի-
րուամբ ազգն ու եկեղեցին կ'ազբան իրենց
այս պատուականն ու ազնուականն զուտկը:

Բարի և զուլ իր կեանքի օրերուն մէջ,
լիս համազուած եմ ու կը հաւատամ խորա-
պէս թէ երբ օր մը բարութեամբ օծուն իր
հոգին հանգիպի զինքը զաշունահարող ա-
պիրտա զուակներուն՝ բազկատարած պիտի
ընդունի զանոնք իր հայրական գրկաջը
մէջ, իր տաքուկ համբոյրներով պիտի սրբէ
անոնց ճակատին վրայ խորանուած սճրտ-
գործ մակդիրը, պիտի հրամայէ հանել իր
մաքուր և նահատակի արեամբ բծաւոր ա-
նոնց վերարկուները և հաղցնել անմեղու-
թեան, սիրոյ և սրբութեան զգեստները և
սրտանց պիտի հրճուի, պիտի ուրախանայ
իր կորուսեալ զուտկաց գիւտին համար...

Բու հոսեցուցած պատուականն արիւնդ
չի սարաւիեցներ զմեզ, նահատակ Սրբա-
զան, ընդհակառակն մարտիրոսական մահդ
անգամ մը եւս պիտի ամբասնդէ զմեզ մեր
հաւատքին և մեր համազուններուն մէջ ու
մենք հաւատքին զրահը հագած և յոյսին

ստղաւարտը մեր գլուխը պիտի քալենք կեանքի փշալից ճանապարհէն և քեզի պէս, աննման մարտիրոս, մեր շրթներն ալ տնէձքի փխտն օրհնութիւն, տաւալութեան փխտն սէր, ժանիքի փխտն ժպիտ, դատապարտութեան փխտն ներում, անիրաւութեան փխտն արդարութիւն պիտի ունենան: Բարիին պատերազմը պիտի մղենք չարին իշխանութիւնը պարտութեան մատնելու համար, որպէսզի օր մը մենք ալ քեզի պէս կարենանք ըսել.

«Զրարւոք պատերազմն պատերազմեցայ, զընթացան կատարեցի, զհաւատան պահեցի, աշուհեաեւ կայ, մնայ ինձ արդարութեան պսակն»:

Սո կը հաւատամ և դուք ալ համոզուեցէք, հաւատացեալ սիրելիք, թէ պարապ տեղը հոսած չպիտի ըլլայ նահատակ Դուրեան Սրբազանի արիւնը: Անմեղօրէն հոսած այդ արիւնը պիտի դառնայ շաղախ, կոպ սիրոյ և միաբանութեան սղգին հառաւածեալ զաւակաց միջեւ: Ու եթէ իրաւ գործուի մեր այս բողձանքը և պէտք է իրաւգործուի՝ ի գին ամէն զոհողութեան, այն տառն միայն հանգիստ պիտի տանէին նահատակ Դուրեան Սրբազանի սկզբները:

Ողջո՛յն տուք միմեանց, սիրելիք, զի

խաղաղութեան ձայն հնչեցաւ, սէր ընդհա-
նութա սփռեցաւ:

Հնչեցուցէք, հաւատացեալք, հնչեցու-
ցէք անդուլ անդադար պատգամը սիրոյ և
խաղաղութեան, վասնզի մեր Ազդ- կեանքի
այս փոթորկոտ, ալեկոծեալ շրջանին խա-
ղաղութեան ափունքը համեկու համար մի-
ակ միջոց մը ունինք, սէ՛ր, սէ՛ր և դարձ-
եալ սէ՛ր:

Հայ եկեղեցականք, հայ ծնողք, հայ ե-
րիտասարդք և կուսանք, ծերք և ազայք,
ամէնքդ անխախտ քարոզիչներ դարձէք սի-
րոյ և համերաշխութեան, ամէն տեղ և ւի-
մէնուն համար:

Այս է պատգամը մեր սիրեցեալ հաճա-
տակ Սրբազանին, այս է արդար բաղձունքը
Ամերիկայի հայոց մարտիրոսացեալ Առաջ-
նորդին՝ Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի:

Ողջոյն տաք միմեանց, հաւատացեալ
սիրելիք, ողջոյն սիրոյ և սրբութեան, զի
հեղմամբ պատուական տրեան Ղեւոնդայ
Սրբազան Արքեպիսկոպոսի Դուրեան՝ Բրիտ-
տանի մէջ մեր յայանեցաւ:

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ

Խաղխաղեցին հայ անբախիր ու չքեղ
կրօնաւորը իրր թէ Ռասփութին մը եղած
ըլլար. Ռասփութինը սակայն շաղաննեցին
աղօթի պահուն, ատճարին մէջ, խորանին
տուֆեւ։

Կ'օրհնէր հայ բարի Արքեպիսկոպոսը,—
մօրթեցին զինքը։

«Մտածման դէմ զանակ», կը զոչէ Զօ-
պանեան. բայց զանակ նաեւ Խաչին դէմ։

Այս ոճիրը շմբոցեցիչ է իր անլուր
վայրագութեան զեննարորո՛ք սասակու-
թեամբը. ԱՆՔԱՆԻՆԼԻ՛ է ան։

Կը պայթի տհա հայ խղճմտանքը։ Դա-
շոյնը որ հայ բարի հոփին կուրծքը խրե-
ցաւ՝ Հայուն սիրտը կը թափանցէ մինչեւ։

Այս սպանութիւնը ոճիրէ աւելի բան
մըն է. կոպիտ ու ժպիրհ հարուած մըն է՝
արդէն այնքան վիրաւոր այս ազգին դէմ,
որուն նուիրուած ընտիր մէկ զուակն էր
զոհը, ու ան միանգամայն պզծագործութիւն
մըն է հայ Եկեղեցիին դէմ, զոր սուրբ կը
կոչենք, որուն զմբէթին տակ պահպանե-
ր ենք մեր ազգային գոյութիւնը, և որուն
շնորհիւ միայն մենք յետաճեալ, խեղճ ժո-
ղովուրդ՝ հաւատար ենք մեծագոյններուն։

Ձարկին...

Եղբայրասպանութիւնը չէր բուեր,

թուի, եղևանի մեր հայ տարեգրութեանց, մեռցուցին Սրբազան Հայրը, Հայրասպանութիւն ալ արձանագրելու տնոր մէջ, դաշտնի մը ծայրով, զոհին արիւնով:

Սպաննե՛լ խուժուժօրէն Դուբեան մը, զարմիկը զմայլելի ու մեծ անուանակիցներուն որոնք անմահ մեղեդիներով ու բիւր շնորհներով հարստացուցին հայ հոգին...

Ոճիրը հոս կը գլէ կ'անցնի իր սեփական տառարութիւնը, ու անասելի անբաշտութեան մը չկասկածուած անգնդային խորերը կը նետուի ու կ'ընկզմի:

Մահապատիժ հայրենիքի դաւաճանի մը գէժ՝ տեսնուե՛ր է ու պիտի տեսնուի ատիկա դեռ, ըստ սղաննել Հայ մը որ իր սրտին բերումով ու քահանայական ուխտովն իսկ հաւատարիմ էր իր նորաբողոք հայրենիքին, որուն կարօտովը ծիւրեցու այս աղղը դարերով՝—տառապիկ ինչ որ կը տարադնէ, կը տապալէ մարդկային բանականութիւնը ու կը խելայեղէ աշխարհի բոլոր Հայութիւնը:

Ըսեմ անմիջապէս թէ ես չեմ կրնար հաւատալ բնու, թէ հայ կաղմակերպութիւն մը պահուրտի եղեռնադրներուն վրայ իջնող արիւնազանգ վարադոյրին ետին. ատիկա երբե՛ք թէ մահացու մեղքով սանձար-

ձակ ձգուած ու դուլ ֆունսթիկոսութեան մը շղթայազերծումովը մինչեւ ոճի՛ր վայրենացած խումբ ընդ տու մթին կուսակցականներ գտնուած ըլլան, գուցէ, այո՛, բայց խորհիլ թէ ամբողջ կուսակցութիւն մը, որ կ'ենթադրեմ թէ իր գլուխն ունի մտաւոր ընտրանի մը ի ինչ ազնուախոհ, նրբազգաց ու մարդկային միշտ՝ պար բռնած ըլլայ մեծեղեւն չարագործներու շուրջ՝ իմ հայու հոգիս կը մերժէ ընդունիլ ատիկա։ Ո՛չ, ոճի՛րի գալուց չէ անշուշտ ու չի կրնար ըլլալ հայ կուսակցութիւն մը, որուն մէջ երէկ, Հայ Տառապանքին Մեծ Ողբերգուն իր ամէնէն ազու երգերը հեկեկեց, և որուն վրայ կը ծածանի յիշատակը Զաւարեան Սուրբին։

Բայց այս ոճի՛րը խաւար անբանի մը կոյր ու քստմնելի սոսկական մէկ արարքը չէ բնաւ, ու մենք կը գահանդինք դիտելով որ տասնեակ մը դաւակիցներ դիւային շղթայով մը շրջափակեր էին իրենց եղկելի գոհ։ Կա՛յ եղեր, վա՛յ մեղի, հազար հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր քրիստոնէական եղբայրասիրութեան ոգւոյն մէջ սնած այս բարեխիղճ ու զգաստ ժողովուրդին մէջ կա՛յ եղեր բորենիներու վռնմակ մը՝ որ իր պսպակը ոռնացեր է հայու արիւնին՝ ուրկէ

կը կտրճէինք թէ այլեւս կաթիլ մը չու-
նինք կորսնցնելու, թշնամին ուղկէտն մը
լեցուց անով:

Բայց Նիւ Եորքի տնտեսութիւնը առա-
ջինը չէ, բարէ՝ դեռ երէկ ինկան երեք
գործախառ հայեր, իրենց դուրսը կեանքին
մէջ, պանդուխտ ու հեռու իրենց բնաշ-
խարհէն, կայէններու հարուածին տակ, ին-
չո՞ւ: Իրենց ազգը չէին մատներ անոնք.
սիրելի ու ապրիլ կ'ուզէին, ու... պայքարիլ
ուրիշ մը. ոճի՞ր էր. արեւուն լոյսը ա'լ
չպիտի տեսնեն անոնք. մայր ունէին ու զա-
ւակներ ալ...

Ու հիմա, հայ ժողովուրդը սպանու-
թեանց այս շարքին առջեւ ցատուկով ո՞-
կը հարցնէ ինքնիրեն սաստկազին անձկու-
թեամբ մը — միթէ պիտի չգոցուի՞ երբեք
եղեանի այս դիւային, մահաստուեր, անի-
ծակո՞ւ ազակը:

Պէ՛տք է որ գոցուի. ազգային փրկա-
գործութեան ու նաեւ պատուոյն հարցն է
ատիկա:

Հայ ժողովուրդը իր միահամուռ կամ-
քին հրամայողօր խտութեամբ պէտք է
վճռէ ու պահանջէ բռնաշունչ՝ որ վերջապէս
գոցուի... սաղայէլի զոհը:

Հայ ժողովուրդը պէտք է յայտարարէ

միանգամ ընդմիջտ ու բարձրագոյ՝ թէ այլեւս չի կրնար հանդուրժել որ խողխողուն իր զաւակները՝ որոնք գտարգուրալի մնացորդներն են այս Զարդակոտոր ու եղերաբոխտ ազգին: Հերի՛ք թափուած արիւնը...

Հայու թիւնը միայունչ կը գոռայ սհա իր գարշանքը, գայրոյթը, ընդլիզ՛ւմը ըսպանութեանց այս ցառքառէկ համահարակին դէմ. ու ան պիտի գոռայ տակաւին մինչեւ որ դժբաղի ու թնգայ Արարատը նոյնիսկ:

Քաղաքակիրթ ազգեր ընկերութիւններ կը կազմեն կենդանեաց պաշտպանութեան համար. ու ես կը սոսկամ խորհելով՝ որ վերջի վերջոյ այս ազգն ալ փորձուի, գոռցէ, գայրացման ծայրագոյն նոպայի մը մէջ, նոր ինքնապաշտպանութիւն մը կազմակերպել, ու այս անգամ, աւա՛ղ, իր ծոցին մէջ դարձնակալ կարծած թշնամիներուն դէմ:

Ահ, պէտք չէ որ ըլլայ ասիկա: Եզրայրասպանութեան զարհուրելի կրկէս մը պիտի ըլլար ատ, մեր արդէն այնքան խղճալի ու տառապակոծ Հայ Սփիւռքին մէջ:

Ուրեմն վրէժխնդրական ո՛չ մէկ տարբ. պատուհասիչ և ո՛չ մէկ փէսթ, Ժողովուրդի մը իրաւունքն է մռնչել, լու-

տանք արձակել, պռաթկալ, մորկիլ ու սղ-
մկել նոյնիսկ, քայց զատուտրի՛ն տնկ է
պատմել, ու նսեւ երկնայի՛ն արդարու-
թեան, ժողովուրդ մը երբ իր ձեռքով
արդարութիւն ի գործ դնել ուզէ՝ տննար-
է որ չգլորի ծայրայեղութեանց մէջ, յոռե-
զոյն քան չարիքը զոր երգուընցեր էր
ջախջախել Սմբոյսը չի կրնար երբեք ար-
դարադատ իշխանութեանց տեղ դնել ինք-
զինքը՝ տուանց մեղանչելու Օրէնքին, այ-
սինքն իրաւունքին դէմ։ Հնա՛ր է արդէն
որ ինքնակոչ արդարա՛ւատոյց մը կարենայ
արդար իլլալ երբ վրէժը կ'որոտայ իր մէջ,
մինչ արդարութիւնը բանականութեան հան-
դարաւ լոյսին պէտք ունի միայն։ Սպանու-
թիւն մը, նոյնիսկ վրիժաւու, ոճիր մըն է
միշտ. չնմանի՛լ եղեանագործներու։

Ահա հայ մեծ Պատրիարք մը, Երուսա-
ղէմ, որ իր սրբազան եղբօրը սուգով իր
զահուն վրայ փլած ու դառնակոծ՝ իր քը-
րիստոնէական հոգւոյն խորը զօրութիւն կը
գտնէ տակաւին, պատուիրելու, պիտի ըսէի
աղերսելու լաբահառաչ, հանուր հայ երի-
տասարդութեան, որ այնքան սիրելի է իր
հայրական սրտին։

— «Որդեակներս, լսեցէք ինձի, Թափ-
ուած արիւնը պէտք չէ բնաւ որ արիւն

կանչէ, զի արիւնք արիւն չի սրբեր երեւ...»:

Այո, արիւնը արիւն չի սրբեր. խոր ու գեղեցիկ ճշմարտութիւն: Դրոշմենք զմայլելի հայ հովուապետի մը այս շնորհարեր յորդորը, իբր պատգամ, մեր մաքրուն մէջ:

Աստուածային Բանին արձագանգը կայ անոր մէջ:

Կը պատմեն թէ եօթանասունի Քովիւնին միջոցին՝ Բարիզի Արքեպիսկոպոսը խաչ ի ձեռին կը յառաջանար գէպի ապստամբողները, սիրոյ ու հաշտութեան քարի խօսքը ըսելու անոնց, երբ յանկարծ մոյրած զընդակ մը գետին փակց զինք գիտապատ: Արքեպիսկոպոսը իր յետին շունչին մէջ կը հծծէր. «Իցի՛ւ թէ իմ արիւնս թափուած վերջին արիւնը ըլլայ»: Մտղթենք, տղթենք որ հայ չարաքախտ մեծ Եպիսկոպոսին արիւնը թափուած վերջին արիւնը ըլլայ:

«Ապագայ»

ՏԻԴՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Արձագանգ Մամլոյ

— Համազգային մեծ սուգին առթիւ կը բերենք մեր խորին ցաւակցութիւնը Ազգին բոյսը մարմիններու՝ Ամերիկացոյց Առաջնորդի Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկ. Դուրեանի եղբրական մահուան համար, զաշունհարուած հայ սրբապիղծ ժեռքերէն՝ Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցիին՝ Դեկտ. 24ին:

«Բազմավէպ»

— Ամբողջ զաղութահայութիւնը... ապրեցաւ աննստիւթաց ջղազրգիւ վիճակ մը Դեկտ. 24ին սփրին ստեղծած մթնոլորտին տակ:

— Ամերիկացոյց Առաջնորդ Ղեւոնդ Արքեպիսկ. Դուրեան ամբողջ զաղութահայութեան կողմէ հռչակուեցաւ իբր Ազգային Նահասակ — զոհ հայրենիքին:

«Ապագայ»

— Գոյժը զոր բերին հեռագիրներ եւ թերթեր, ստուեցուց արիւնը բարեպաշտ ժողովուրդին սրտին մէջ: Այդ գոյժը ամպամած երկիւնքէն իջնող յանկարծական շանթի մը տպաւորութիւնը բրաւ ուժէն հայու վրայ:

«Պալմանեան Մամուլ»

— Հանգուցեալին սպանութեամբ, հայ ժողովուրդը որ արդէն այնքան հալածուած էր դարեւր ընթացքին, ունեցաւ մարտիրոս մըն ալ:

«Journal du Caire»

— Մեր սուգը կրկնակ է. սուգ՝ պատնէշին վերայ մեռնող բարձրաստիճան եկեղեցականին որ հայ եկեղեցւոյ պարծանքներէն էր, իր հմտութեամբ եւ

եկեղեցանուէր գործունէութեամբ. եւ սուզ Հայ Ազգին իրրեւ քաղաքակիրթ ազգ վայելած համարանին կորստեան:

«Արեւելք»

— Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսի սպանութիւնը տեղի ունեցաւ այնքան անօրինակ ու եղբրական պարագաներու տակ, որ ամբողջ հայութիւնը սարսնեցաւ:

— Իրրեւ խարան մը անպատուութեան այս ահաւոր եւ սահմուկեցուցիչ սպանութիւնը պիտի տաղուի հայ ժողովուրդի ճակարին վրայ:

«Պայքար»

— Նա ճանչցուած էր իրրեւ եկեղեցին բոյոր խնդիրներու մէջ չէզոք պահելու աշխատող անձ մը:

Daily Palestine Mail

— Ղեւոնդ Եպիսկոպոս նահատակուեցաւ իր եկեղեցւոյ եւ ազգին համար:

New York Times

— Իր գործը եւ Քրիստոսի համար իր վկայութիւնը չեն վերջացած: Ան որ սիրոյ այսքան մեծ ուժ մըն էր հիմա պիտի խօսի ձեզի առաւել հզօրապէս քան երբեք: Վասնզի ձեր վրայ իջած հարուածը մարտիրոսի թազապսակը առաւ անոր եւ տեղ մը՝ յաւիտեանս օրհնեալներուն զասին մէջ:

Պիեռլի Մէնիկ

Տպարան «ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ» Գանձիւ

ԳԵՂԱՍ ՏԷՐ ՄԵՔԱՅԵԼԵԱՆ

A 79833

վաճառման կեդրոնատեղի՝

Տպարան - Կազմատուն - Գրատուն

« Ս Ա Հ Ա Կ - Մ Ե Ս Ր Ո Պ »

25, Շարա Թեկիֆ, Գահիրե

Գ Ի Ն՝ 10 եգ. 'Ին. բուսի ծախսով 12 եգ. դե.

Printed in Egypt by

SAHAG - MESROB PRESS

25, SHARIA TEWFIK, CAIRO.